

چەند تیۆرین زانستی فولکلۆری

جوتیار ئیسماعیل نهبی* و نهاییهت محمهدهد صالح عزهدين

بهشی زمانی کوردی، کۆلیژی زانسته مروڤايه تيبه کان، سکولی زمان، زانگويا زاخو، ههريمي کوردستان - ئيراق.

په سه ندرکن: 2015/07 به لافکن: 2017/09 <https://doi.org/10.26436/2017.5.3.428> وهگرتن: 2015/05

پوخته:

فولکلۆر خۆدان پيڤاژۆيه کا گرنگی يا بهرده وامه بۆ هه مر ملله ته کی ل جيهانی، تیتاله که هه می ده ما بۆه ایی وی زیده تر لیده هیت، ئه فه زی بوویه ئه گه ری هندی پيچکه و پيياز سه ره لده ن، چونکی هه ر پييازک وخواندنگه هه ک په يره و و پروگرامی خویي تايبه ت هه به، ب وی چه ندی بشیت فه کۆلینا خۆ ئه نجام بهت، له ورا گه له ک ريباز و تيۆرین جوڤا جوڤا ده رکه قتيه، مينا دفی فه کۆلیني دا مه ئاماژه پي دای ئه وین هزر ويروبوچوونين خۆ ل سه ر بابه تی فولکلۆری ده برين و په يره وکرين. گه له ک ژ فان ل گه ل هزر و بيري زانستين هه قچه رخ نه گونجايه و د لاواز بوون و ل جهی وان هنده ک تيۆرین نویت ده رکه قتن، له ورا دفی فه کۆلینيدا مه هه ولدا چه نده تيۆرین (کلاسيک و نوئی) ده ستنيشان بکه ين ول سه ر باخفين و به ديه نه نياسين.

ناڤ و نيشانی فه کۆلیني: ناڤ و نيشانی فه کۆلیني (چه نده تيۆرین زانستی فولکلۆری) دفی فه کۆلینيدا مه پيکول کريه، گرنگترين تيۆرین ل سه ر زانستی فولکلۆر هاتينه ئه نجام دان، به رچاڤ بکه ين.

سنورين فه کۆلیني: هه ره کی مه ل ده ستپيکی خوياکری، کو فه کۆلین ل دور وان تيۆرین ئه وین فه کۆلین ل سه ر بابه تين فولکلۆری ئه نجام داي، له ورا کارئ مه د فی فه کۆلینيدا ئه وه، په يوه نديا فان تيۆر ل گه ل فولکلۆری ديار بکه ين، کو هه ر تيۆره ک ئه رکئ وی چ بوويه و ديتنا زانايان بۆ بابه تين فولکلۆری و ده که فه يا وان ل گه ل ملله تان و چه وا شيايه مفاي ژ بابه تين فولکلۆری و ده برين، ئانکو پتر به حسی لايه نی ديروکيا فان تيۆر هاتيه کرين.

ئاريسا فه کۆلیني: ئیک ژ ئاريشين فه کۆلیني نه بوونا ژده رانه.

ريبازا فه کۆلیني: د فه کۆلیني دا مفا ژ ريبازا (وه سفی - ميژووی) هاتيه وه رگرتن.

په يقين سه ره کی: تيۆرین زانستی، فولکلۆر، تيۆرین کلاسيک، تيۆرین نوئی.

1. تيۆرین کلاسيکی

1.1. تيۆر ميسولوجی:

ئه گه رين په يادبوونا فی تيۆر بۆ هه ر دوو برا و زانايين ئه لمانی (ياکوب گريم - فيلهيلم گريم) دزفریت، چونکی کارئ وان ئه وه بوو، کو پيکخستن و شلوڤه کرنا ئه فسانه و حیکايه تين ئه لمانی بکه ن، له ورا هه ر دوو ب دامه زدينه رين زانستی فولکلۆر دهينه نياسن، ژلايه کی ديفه تا راده په کی تيه گه می گريمی بي زانستی، وه کر، کو (تيۆر ميسولوجی)، ئه و ناڤ بۆ ديروکا زانستی فولکلۆر به يته چه سپانندن⁽¹⁾. دشين بيژين، کو ئه فه تيۆره پتر گرنگی ب بابه تين ئه فسانه يی چ وه ک کۆمکران يان شلوڤه کرنا وان ئه فسانا ژ هه می لايه کی فه دان. ئانکو ((ئه فه ره ر دوو زانايه بۆ ماوه نيڤ چه رخی ل گه ل ئیک کار کريه، ژ بۆ ئا شکر اکرنا ره هی ره وشه نبيريا ئه لمانی وجوانيا وی ب به لگه و ديه قانا... و ل دوهايا ژيی خۆ وان ئاشکرا کر ئه فه هول و بزاڤ وه ستيانا مه به رده وام د ماوی نيڤ چه رخی دا سه ر خاترا قيانا مه بۆ وه لاتی بوويه))⁽²⁾. واته کارئ فان زانايين ئه لمانی ريکخوشکه ر

بوون، کو چه نده زانايين دی ل دويڤ په يره وی وان بچن، مينا: ((فيلهيلم مانهارت، شيفارتر، و ئه لبرت کون ويی ئينگليزی ماکس مولر، بيی فه رنسی بکتیبه، بيی روسی بوسلايف، هه ر ئیک ژ وان بابه تين زانستی بيی تايبه ت و بيروبوچوونين تيۆری بيی ره سه ن، ل گه ل هنده ک لايه نين هه قيشک دناڤه را واندا هه بوويه))⁽³⁾. ئیک ژوان زانا يا (ئولبرت کون-1812-1881)، کو به ری هه ر تشته کی زمانقان بوويه، ئه وی ئه فسانين هندو - ئه وروپی خواندينه و ل سه ر بنياتی زانستی زمانی هندوئو وروپيی به راوه رداکار چويه و په يره و و پروگرامی به راوردکاریی بشيوه يه کی به رفره ه پراکتیک کريه. ئه وی د په رتووکا خۆدا بناڤی (بنياتی ئاگری و ده ستپيکا خودا وه ندان - اصل النار شرع الاله) به حسی ئه فسانين يونانی کريه، و چه وانيا به ده ستفه ئينانا ئاگری ب ريکا کۆنکرنا داره کی، و بديتنا وی پتريا ئه فسانا بنياتی وان بۆ ره گه زين سرؤشستی فه دگريت مينا، توفان، بريسی و لافاو... هتد⁽⁴⁾. مه به ستا وی ئه وه، ژ ئه نجامی نه بوونا چ به رسفه ک بۆ وان دياردين سرؤشستی وه ئاراميا ده روونی ل ده فه

* فه کۆله ری به رپرس

مروقی ژ وان دیاردان وپاش دانانا خوداوه ندان و گیارانا پتوره سمین
 ئایینی بابہتی ئەفسانی پیدابووہ.
 ھەر سەر بارهت ئەفسانی زانایه کی دی بناقی (شفارتز) د پەرتووکا
 خودا بناقی (بنیاتی ئەفسانی) دبیزیت: ((دیاردین سروشتی بابہتی
 سەرھکی بوویہ ژ بو ناهه روکا ھەمی جوړین ئەفسانا))⁽⁵⁾. دەرئەنجام
 ئەف ھە دوو زانایه ژ بو شلوفه کرنا ئەفسانی پتر گرنگی ب ناهه روکی
 دایه. ھەر وک هاتیه گوتن ((کون وشفارتز د بنه رەت داگرنگی ب
 پرسین ناهه روکا ئەفسانا گەلین ھندو ئەوروپی دایه))⁽⁶⁾. ئانکو
 ھەبوونا جوړین ئەفسانا بو دیاردین سروشتی فەدگەرین. گەلەک
 فەکو لیل ل دۆر پەیدابوونا ئەفسانی هاتینە ئەنجام دان ھەر زانایه ک
 ل دویف دسپوریا خو، لەورا بو فی مەرھمی زانایین زمانی، زمان وەکو
 ئالافەک کارئینایه بو رافە کرنا تیکستی ئەفسانی و پەیدابوونا
 وان، چونکی زمان ئالافەک گرنگی ل دەف مروقی، و ب پیکا زمانی
 دشی دەربیرینی ژ ھزرت خویکەمی. ئانکو ((ژیان جفاکی سەر مروقی
 د سەپینیت، کو زمانەک پەیدابیت، واتە ھەر دەنگەک دناف خودا
 واتایه کی ھەلدگریت، و ب رازی بوون ئەف دەنگە دبنه کریار چ بو
 تشتەکی مەتریالی یان واتایی))⁽⁷⁾. ئەفجا ل سەر بنیاتی ئەفسانی
 زانایه کی دی بناقی (ماکس موللر*)، کو ب پیشەنگین زانایین فی
 تیوری دەیتە نیاسین. نافبری ژ بو شروفه کرنا بنیاتی ئەفسانی بو
 وان دیاردا دزفرینیت، کو دبیزتی (شکەستنا زمانی_مرج اللغه)
 مەبەست پی ئەوه، پروسا تەمومژی د واتا رەسەنا پەیفی دا، ئەگەر
 زارافین زانستی زمانی بی ھەفچەرخ کاربینین دبیزتی گوھورینا واتای
 د زمانی دا⁽⁸⁾. لەورا ئەوی وک زمانفانەک سەر دەر ل گەل
 ئەفسانی کرییه، و تیوزا وی ژ وان تیورین گرنگ بوویە و شیاپه جھی
 خو د ناهه فولکلورناسین جیھانی ھەمی بکەت. واتە موللر ((رافە کرنا
 ئەفسانی ب رافە کرنا کا زمانفانی و ل سەر میتودین زمانی
 بەراوردکار فەکو لینین خو ئەنجام دایه))⁽⁹⁾. ئانکو ژ بو بنیاتی
 ئەفسانی میتودین بەراوردکاری بو دیارکرنا زمانی ئەفسانی وخالین
 ھەفیشک دنافبەر واندا بکارئینایه، دەرئەنجام دی رەھ و ریشالین
 ھەر ئەفسانەکی د ئاشکرابیت. لەورا موللر دبیزیت: ((مروفل
 دەستپیککی تایبەت باب وپایرین گەلین ھندوئەوروپی ب پیکا پەیفین
 ھەستدار دەربرین ژ ھزرت خویکرییه، نەشیاپه ھزرەکا سادە ژ
 بکەت، چونکی ب تنی د فەرھەنگا وی یا زمانی پەیفین ھەستدار
 ھەبوون))⁽¹⁰⁾. لەورا مروقی بەری ژ بەر ھزرا وی یا بەرتەنگ بتنی
 وی فایا پە ئارامیی پەیدا بکەت ب پیکا ھندەک پەیفی، کو د ناهه
 دەرونی ویدا کپووی، ژبەر فی یەکی نافبری ژ بو رافە کرنا ئەفسانی
 پتر گرنگی ب ئەفسانەیین پوژی دایه، دبیزیت: ((گەلەک پەیف بو
 پامانا پوژی دەینە بکارئینان وەکو
 (گەر، تیشکار، روھن، بریسقدار) ژلایه کی دیفە جدبیت پەیف (پوھن)
 نە بتنی بو پامانا پوژی بیت، بەلکو بو پامانا ھیف و ستیر و ئاف ژ

بەیتە بکارئینان⁽¹¹⁾. ئانکو پامانا پەیف دناف ئەفسانین ھندوئەوروپی
 وەک ئیک نابن، چونکی ((ھەر بابەتەک وەکی ھەر دیار دەکا سروشتی
 نافی وی د ژ تایبەتە ندیبین وی بی مادی دیار بیت، رەنگە ھەمان
 بابەت نافی خو ژ تایبەتە ندیبەکا دی وەرگریت، ژلایه کی دیفە دبیت
 بابەت و دیاردین جیاواز ئیک ناف ھەبیت، چونکی وەکھەفی د
 تایبەتە ندیبین جوړی دا ھەپه))⁽¹²⁾، مەبەست پی ئەوه لایەنین
 وەکھەف و جیاواز د ناهه ئەفسانی دا ھەنە، ئەف چەندە ژ ب پیکا
 زمانی دەیتە دەستنیشانکر، بقی چەندی (موللر) دبیزیت: ((ئەف
 جیاوازی زارافان و ھەژاریا وان بو جیگر بوونی، واتە ژ ئەنجام
 بووینا دەمی و تیکدان د ھزرتا بوویە ئەگەر، کو پەیف رەسەن
 بەیتە فەراموش کرن، لەورا ئەف پەیدابیت (شکەستنا زمانی)، و
 تیکگەمین ئاشوپی بو دیاردین سروشتی دەینە گوتن، ئانکو
 ئەفسانە))⁽¹³⁾. ل فیری ھوسا خو یا دبیت، کو ژبیرکرنا دیار دەکا
 سروشتی یە و ل دەف ھەمی مروقان ھەپه، ئەفجا چ ژ بەر کاودانین
 نەخوش یان مشەختبوون بو جھەکی دیتر یان ھەر ئەگەر ھکی
 دیتر، کو ھزرا مروقی بەیتە شیلان دەرئەنجام ل گەل بووینا دەمی
 گەلەک تشت دبیردانا مروقی دەینە ژبیرکرنا بی کو مروقی ئاگەھ
 ژئ ھەبیت. لەورا (موللر) بنیاتی ئەفسانی ب زمانی فەگریدەت،
 کو ((مللەتین ھندو ئەوروپی د بنیاتی خودا ئارینە، پشستی
 مشەختبوونا مللەتین ئەوروپی ژ خو جھیا رەسەن، بقی چەندی
 ئەفسانە و زمانی وان ب شیوہ وپەشین خودا پارچە پارچە بوون، ل
 فیری نافی وان خودا وندا و پەرەستگەھین ل مللەتین ھندیین کەفن
 دەینە ژبیرکرنا، ئەو خودا وندا و پەرەستگەھ ل گەل گوتن
 وئاخفتن ئەفسانەیی د ژین، واتە حیکایەت ژ بو رافە کرنا وان گوتنا
 دەستپیکەن، ئەف حیکایەتە دبنە ئەفسانە، و بقی چەندی ئەفسانە
 ژ شکەستنا زمانی (مرج لغه) ژ دایک دبیت))⁽¹⁴⁾. ئانکو ھەمی مللەت
 خو جھیا وان ئیک بوویە پاش فەپەشینە بو جھین دیتر و ب فی
 بەرپەلاقی گەلەک نافین تشتا ژ وارگەھی کەفن هاتینە ژبیرکرنا، و ل
 جھی وان ھندەک ناف و زارافین نوی پەیدا دبن. ب فی چەندی
 نافبری ((پتر گرنگی ب لایەنی ریزمانیا پەیفی دایه، تایبەت ژئ
 نفسی پەیف و وینی وی، و ب پەرەسەندنا واتا پەیفی د زمانی دا
 فاکتەرەک ھاریکارە ژبو پیکھاتا ئەفسانی))⁽¹⁵⁾. دشیین بیژین، کو
 ئارمانجا (موللر) ژ فی تیوری ئەوه، زمان فاکتەری سەرھکی بی
 پەیدبوونا ئەفسانی یە، ھەر وەسا ب پیکا زمانی دشیین ئەفسانین
 مللەتان ژیک خودا بکەین ئەو ژئ ل سەر میتودین بەراوردکاری.
 دبیت شکەستنا زمانی ببیتە ئەگەر بو بنیاتی ئەفسانی، لی نە شین
 دبیزین، کو زمان بتنی ئەگەرە بو ھەبوونا ئەفسانی. لەورا ئەف
 بوچوونین (موللر) بووینە ئەگەر ھندی گەلەک رەخنین دژوار دژی
 فی تیوری بەینە ئاراستەکرنا، ئەف رەخنەگرتنە ھەر ژلای زانایین
 فی تیوریفە بوویە. لەورا ((ژ دیارترین زانایا (فیلھلم مانھارت)، کو ئەف

قوتابخانه بجه هیلائی و د پرتووکا خودا بنافی (په‌ره‌ستنا دارستانی وکیلگه‌ی) ره‌خنه‌کا دژوار ل میتودین تیورا میسولوجی گرتن))⁽¹⁶⁾.
 ده‌رئه‌نجام بیروبوچوونین زانایین تیورا میسولوجی ب فی ره‌نگی ل خواری نه:-

1- ئە‌ف دیاردین سروشتی ته‌وه‌ره‌کی سه‌ره‌کینه، کو ئە‌فسانین که‌فن ل دۆر دزفرین.

2- هندستان وارگه‌هی ره‌سه‌نی ره‌وشه‌نبریا هندوئه‌و‌روپی یه، و ژ وی جهی گه‌ل و ملله‌ت به‌لا‌ف بووینه و ره‌وشه‌نبری و ئە‌فسانین وان ژ ی پارچه پارچه بووینه.

3- ب پیکا فه‌کولینین زمانی به‌راوه‌رد کاری دشین و تاینین ئە‌فسانی ودرستبوونا وان و ژیدهری وان بزاین⁽¹⁷⁾.

2.1. تیورا ئە‌نتروپولوژی:

مروقه‌ ئە‌و زینده‌وه‌ری ئیکانه‌یه، کو بدریژاهیدیا دیروکی بوویه جهی گه‌نگه‌شی و دان وستاندن د نا‌ف زانستین نویدا، هه‌می ده‌ما زانایان هه‌ول و بزا‌ف کرینه ژ بو‌رافه‌کرنا مروقان ژ هه‌می لایه‌کی فه، و هه‌بوونا وی ل سه‌ر ئە‌ردی و په‌یوه‌ندییا وی ل گه‌ل ده‌وه‌یوه‌ران، و چه‌وانیا ری‌فه‌برنا ژین و ژیارا خو و ئە‌و کار وکریارین وی هه‌ر ژ سه‌رده‌می که‌فن تا نوکه، له‌ورا ئیکه‌م زانست، کو گه‌له‌ک گرنگی ب مروقی دای زانستی ئە‌نتروپولوژیایه، مه‌به‌ست پی ((ئە‌و زانسته، کو فه‌کولین ل سه‌ر مروقان و کار وکریارین وان دکه‌ت))⁽¹⁸⁾. هه‌لبه‌ت پیدفیه بزاینن کو زانستی فولکلور و زانستی ئە‌نتروپولوژییا په‌یوه‌ندیه‌کا موکم دگه‌ل ئیک هه‌یه.

پشتی قوتابخانا میسولوجی لاواز بووی و گه‌له‌ک ره‌خنه‌ ل هاتیه گرتن، پیدفی بوول هنده‌ک ریکن دی بگه‌رپن ژ بو‌رافه‌کرنی، ئە‌فجا ((تیوره‌کا دی یا زانستی دیاربوو بنافی تیورا ئە‌نتروپولوژی- قوتابخانا ئە‌نتروپولوجی... و دامه‌زیننه‌رین فی قوتابخانی زانای ئینگلیزی تایلوره و زانای ئیسکوتله‌ندی ئە‌ندرولانج))⁽¹⁹⁾. ئە‌ف تیوره‌ ب نیرینه‌کا دی فولکلور هه‌سه‌نگانیه و بیروبوچوونین جو‌دا هه‌بوون، ئانکو ((ئە‌گه‌ر تیورا ئە‌فسانه‌یی رافه‌کرنا وی بو فولکلوری ئە‌و پاشماوین، کو پارچه پارچه بووین ژ ئە‌فسانین هندوئه‌و‌روپی بیت، ئە‌ف تیوره‌ حیکایه‌تین مللی وه‌ک پاشماوه‌کی پر بها ژ سه‌رده‌می رابوری دبیدیت))⁽²⁰⁾. نیرینا فی تیوری پتر ل سه‌ر حیکایه‌تانه وه‌ک که‌ره‌سته‌ک ژبو‌فه‌کولین، تا چ راده د قوناغین دیروکی هه‌ر جفاکه‌کی گوهرپن ب سه‌ردا هاتیه. ژبه‌ر فی یه‌کی پشتی (تایلور په‌رتووکین خو ئیک ب نا‌فی) فه‌کولین ل سه‌ر دیروکا مروقین که‌فن) و (ره‌وشه‌نبریا سه‌ره‌تایی) به‌لافکری، شاره‌زاییه‌کا باش ل سه‌ر ملله‌تین که‌فن هه‌بوو، و ده‌مان ده‌مدا گه‌له‌ک که‌ره‌سته کو‌مکرن و پیزانین باش ل سه‌ر ژیان و پیزوسه‌روبه‌ر و بیروباوه‌رین وان ملله‌تان هه‌بوو، ب فی چه‌ندی دبیزیت: گه‌له‌ک تششتین وه‌که‌ف دنا‌ف وان ملله‌تان هه‌یه، ئە‌ف چه‌نده ژ دزفریته فه‌کوگه‌وه‌ری

سروشتی مروقی ئیکه، و هه‌روه‌سا عه‌قل و هزرکرنا مروقی ژ یه‌کی⁽²¹⁾. ئانکو شیوی هزرکرنی ل ده‌ف مروقان ل هه‌ر جهه‌کی وه‌ک ئیکن، چونکی ره‌فتار وکریار و پیزوسه‌روبه‌رین زوربه‌ی ملله‌تان وه‌که‌ه‌فن. ئانکو ((گه‌له‌ک گو‌نجاندن و وه‌که‌ه‌فی دنا‌ف ره‌فتارین جفاکی یین ملله‌تان دا هه‌نه))⁽²²⁾. ئە‌ف چه‌نده درسته و ئە‌گه‌ر ب هویری و خاندنه‌کا به‌راوه‌ردی بو‌بابه‌تین فولکلوری دنا‌ف چه‌ند گه‌ل و ملله‌تان بکه‌ین، ده‌رئه‌نجام د بو‌مه‌ دیاربت، کو خالین وه‌که‌ه‌ف پترن ژ یین جیاواز دنا‌ف به‌ره‌مین فولکلوری دا. (لیفی شتراوس) د په‌رتووکا خودا بنافی (عه‌قلی سه‌ره‌تایی، یان درندانه) دبیزیت: ((هزرا ئە‌فسانه‌یی ئە‌و دنا‌ف جفاکین سه‌ره‌تایی وه‌ک بزافه‌ک ژ بو‌رافه‌کرنا دیاردین سروشتی... ئە‌و هزر دشیت وه‌ک به‌شه‌ک ژ که‌له‌پوری مللی دنا‌ف جفاکین نوی یین پیشکه‌فتی یین هزری و زانستی دا بزیت))⁽²³⁾. چونکی ئە‌و هزرا مروقین سه‌ره‌تایی بو‌ده‌وه‌یوه‌رین خو‌کرین، هزرها ساده وکومی بوویه و ب شیوازه‌کی سه‌رزاری ئە‌و هزر گه‌هشتیه جفاکین پیشکه‌فتی، به‌رده‌وامیا وی د وژدانا مروقی دا ((دزفریته فه، کو مروقی هه‌فچه‌رخ تا نوکه هه‌ست پی دکه‌ت، کو ژیان وی وه‌ک دارستانه‌کا درنده‌یه ژمه‌ته‌ل و جادوگه‌ری))⁽²⁴⁾. ل گوره‌ی فی یه‌کی ئە‌و قوناغین مروقه‌ ب دریژاهیدیا دیروکی تیدا ده‌رباز بووی ژلای ره‌وشه‌نبری فه وه‌ک ئیک ده‌ینه هزمارتن، و هه‌ر ده‌سته‌یه‌ک چا‌فلیکرنا ده‌سته‌یه‌کا به‌ری خو‌دکه‌ت. (تایلور) گه‌له‌ک گرنگی ب قوناغین وه‌رارا مروقان دابه، له‌ورا دبیزیت: ((قوناغین سه‌ره‌تایی مروقی ل دویف تیگه‌هی ئاینین سه‌ره‌کی هاتیه دانان، هه‌روه‌سا ساخه‌ته‌ی گیاندری ل سه‌ر دیاردین سروشتی ل ده‌وه‌یوه‌رین مروقی هه‌ی دانایه))⁽²⁵⁾. ل گوره‌ی فی گوتنی هوسا دیاربدیت، کو ئە‌گه‌ر قوناغین مروقین سه‌ره‌تایی ل هه‌ر جهه‌کی وه‌که‌ه‌ف بن، واته ئە‌و بابه‌تین فولکلوری تایبه‌ت حیکایه‌تین وان ژ لایه‌نین وه‌که‌ه‌فی تیدا هه‌نه، ئانکو قوناغین حیکایه‌تن فولکلوری تیدا ده‌رباز بووی و ئە‌و گوهرپن تیدا ره‌نگه‌دان ل گوره‌ی هزر و بیروبوچوونین مروقی بوویه دوی قوناغیدا، له‌ورا ژ به‌رکو قوناغین وه‌رارا مروقی وه‌که‌ه‌فن، واته ئە‌و حیکایت ژ د وه‌که‌ه‌ف بن. پشتی (تایلوری) زانایه‌کی دی بنافی (ئە‌ندرولانج) میتودین تیورا ئە‌نتروپولوژی ل سه‌ر حیکایه‌تان پراکتیکیه، ژ بو‌وی چه‌ندی دا پتر پوهن و ئاشکرا بیت و خالین وه‌که‌ه‌فی دنا‌ف حیکایه‌تین فولکلوریدا (ئە‌ندرولانج) خو‌یا دکه‌ت کو: ((حیکایه‌تا ره‌سه‌ن ژ چه‌ند ره‌گه‌زین دوباره‌کری پیکه‌ه‌یت، و ئە‌ف حیکایه‌ته دنا‌ف کو‌ما سه‌ره‌تایی پیکه‌ه‌یت، باشی به‌ره‌لا‌ف دبیت و دنا‌ف جوتیاران ده‌یت گوتن و فه‌گوه‌استن، د قوناغا دیتر دا حیکایه‌ت ل دۆر قاره‌مانی نیمچه راسته‌قینه یان تیکسته‌کا ئە‌ده‌بی دزفریت))⁽²⁶⁾. ئانکو ئە‌ف حیکایه‌ته ژ کومی ده‌ستپیکریه و به‌ز به‌لا‌ف بوویه، و دنا‌ف ته‌خا پاله و جوتیاران هاتیه گوتن و فه‌گوه‌استن، دیسان ئە‌و ره‌گه‌زین

دوباره‌کری د حیکایه‌تی دا خاله‌کا گرنګه ژ بو به‌ربه‌لاڅیا وی دناڅ ملله‌تان وڅوناغین دپتر دا“چونکی هر ملله‌ته‌ک دهمی گوډ ل فان حیکایه‌تان دبیت ئیکسهر هزر دکته،کو ده‌بریننی ژ جفاکی وی دکته ، له‌ورا ب څی په‌نگی دیار دبیت،کو حیکایه‌تین فولکلوری دناڅ گه‌له‌ک ملله‌تان دا وه‌کله‌فن.ژبه‌ر څی چه‌ندئ زانایین نه‌نترپولولوی هوسا هزر دکهن،کو((خه‌ک ههمی د هه‌مان وڅوناغین پشکه‌فتنی دهریاز بووین، وټه‌و څی پیشکه‌فتنی دناڅ حیکایه‌تان به‌رجه‌سته دکهن، دیسان نه‌و گرنګی ب ره‌گه‌زا و ره‌وشه‌نیریا دناڅ وان حیکایه‌تاندا هه‌ین دده‌ن))⁽²⁷⁾. له‌ورا ل دهمی گه‌نگه‌شه ل سهر با به‌تین فولکلوری و به‌ربه‌لاڅیا وان دناڅ گه‌ل ومله‌تاندا هاتیه چاره‌سهرکرن، نه‌ف تیوره ب نافه‌کی دی هاته‌نیاسین (تیورا هه‌بوونا خویاتی یا بابه‌تان)⁽²⁸⁾. ل څیرو هوسا خویا دبیت ،کو نه‌ف په‌یره‌و و پروگرامی څی تیوری خزمه‌تا زانایین وی سهرده‌می دایه،له‌ورا زانایی ئینگلیزی هه‌فچه‌رخ(جیمس فریزه‌ر)، هر ل سهر په‌یره‌و و پروگرامی فان زانایان چوویه و ل سالار (1890) په‌رتووکه بناڅی(تابی زیری-الغصن الزهبی)، کو ژ دوازه به‌رگان (مجلد)پیک هاتیبو به‌لاڅکرییه، و نه‌ف په‌رتووکه جهی خو دناڅ جیهانا فولکلوریدا کرییه، و بوویه جهی گه‌نگه‌شی دناڅ زانایاندا⁽²⁹⁾. ژبه‌رفی په‌کی دهمی میتودین څی په‌رتووکی ل سهر دراما گریگی هاتیه پراکتیزه‌کرن...ده‌رته‌نجام دیار بوو دراما گریگی ژ ره‌گه‌زین نه‌فسانه‌یی وئایینی به‌ری دیروکی هاتیه وه‌رگرتن، ئانکو دراما کلاسیکی وینه‌که ژ وینین هه‌گیزانی ژ سهرده‌می که‌فن هاتیه⁽³⁰⁾. ل گوره‌ی څی بوچوونی خویا دبیت ،کو حیکایه‌تن فولکلوری ل سهر چه‌ند بنه‌مایه‌کین جیگر په‌یدابوویه،کو دناڅ ههمی جفاکان دا هزرا فان بنه‌مایان وه‌کی ئیکن،له‌ورا نافه‌ری گه‌هسته وی نه‌نجاما کو)) ههمی مروڅه‌قلیهت ویاسایین په‌ره‌سه‌ندنا وان ئیکه، و مروڅ ل هر جهه‌کی ب هه‌مان وڅوناغین شارستانی دهریاز بوویه، و تاراده‌یه‌کی نه‌و پاشماوین وڅوناغین که‌فن پاراستیه))⁽³¹⁾، ئانکو ب دیتنا فان زانایان وڅوناغین ژیان ل هر ده‌مه‌کی و جهه‌کی وه‌ک ئیکن، له‌ورا نه‌و بابه‌تین ژ سهرده‌می که‌فن دهیننه وه‌رگرتن بارا پتر وه‌کله‌فن،چونکی ل گه‌ل ژینگه‌ها وان دگونجیت،ژ به‌ر څی په‌کی هاتیه گوتن،کو((حیکایه‌ت د بذیات و ره‌گه‌ز و رویداناندا ههمی سه‌روسیمایین سهرده‌مین دیروکین تیدا دهریاز بووی د ناڅ خودا پاریزیت))⁽³²⁾. هوسا خویا دبیت هر ره‌نگه‌کی بابه‌تین فولکلوری به‌یته کومکرن ره‌و و ریشال و ره‌سه‌نایه‌تیا وان بو کومی دزفریت و تاییه‌تمه‌ندیین ره‌وشه‌نیریه هه‌فپشک ل گه‌لدا هه‌نه، دیسان مروڅ د ژینگه‌ها دا پویه‌روی کاودانان بوویه، کو نه‌ف چه‌نده دناڅ ژینگه‌ها هر ملله‌ته‌کی دا دهیته دیتن. ئانکو ژبه‌ر وه‌کله‌فیا وینزیکیا بابه‌تین فولکلوری تاییه‌ت ژی حیکایه‌ت دیتنا فولکلورناسان پیکا درستر و سهرکه‌فتیره نه‌وه، کو هر حیکایه‌ته‌ک ل دویف باردوخی وی

ژینگه‌می حیکایه‌ت تیدا ده‌نگه‌دای، وه‌ک با به‌ته‌ک سه‌ربه‌خو څه‌کولین ل سهر به‌یته کرن. له‌ورا ب څی ره‌نگی دشیین بگه‌هه‌نه خالا سهره‌کی ل دوزر وه‌کله‌فیا حیکایه‌تان و نه‌و گوهورپینین ب سهر دا هاتین،ل دویف وان گوهورپینین د وی ژینگه‌هیدا په‌یدابووی د وڅوناغین جوډا دا و گونجانا وان حیکایه‌تان ل گه‌ل وی جفاکی. ل څیرو خویا دبیت ،کو نه‌رکی زانستی نه‌نترپولوچی نه‌وه، رافه‌کرنا تیکستین فولکلوری د وڅوناغین دیروکین بووی و به‌رچاڅ کرنا لایه‌نین وه‌کله‌ف و جیاواز و گردانا وان ل گه‌ل تیکستین وڅوناغین نوی،ژ به‌ر څی په‌کی زانستی نه‌نترپولوژیا ب((چاڅه‌کی پوزه‌تیف به‌ریخودایه فولکلوری،چونکی پیکه‌کا بنه‌رته ژ بو زانایان ل سهر ره‌وشه‌نیریا گه‌لان... و فولکلور کومین سهره‌تایی ژلای څی ره‌وشه‌نیریه څه ل گه‌ل ملله‌تین پیشکه‌فتی پیکه‌گریده‌ت))⁽³³⁾. ئانکو مه‌رم ژ څی تیوری نه‌وه، دیارکرنا ره‌وشه‌نیریا مروڅی سهرده‌م ل گه‌ل هزر و ره‌وشه‌نیریا مروڅی که‌فن ب پیکا څه‌کولینه‌کا به‌راوردکاریا هویر بو سیما و تاییه‌تمه‌ندیین که‌سایه‌تیا د هه‌ردوو سهرده‌ماندا.

3.1. تیورا دیروکی جوگرافی:

هه‌ژی گوتنی په،کو نه‌ف بزاڅ ولغینه و زفرین بو پاشماوین دیروکین که‌فن تاییه‌ت ژی نه‌ف بزاڅه بو سهرده‌می روماندتیکی څه‌دگه‌ریت،چونکی((تیورا دیروکی ل به‌رسینگی تیورا رومانسی ژدایک بوویه، کو ئیک ژ خالین هه‌ره‌گرنګه د دیروکا هزریا نه‌وروی))⁽³⁴⁾. ئانکو سهرهلدانا ریبازا رومانسی ئیک ژ خالین گرنګ بو،کو ملله‌تین نه‌وروی پتر گرنګی ب دیروکا بووی بدن، نه‌فجا ئیک ژ تاییه‌تمه‌ندیین څی پدبازی نه‌و بوو زفرینه بو ناڅ فولکلوری سه‌بارته څی تیوری و په‌یوه‌ندیا وی ب فولکلوریه نه‌وه،هر بابه‌ته‌کی فولکلوری دم و چاخی خو هه‌یه،له‌ورا ژ بو دیارکرنا هر جه‌وده‌می وان بابه‌تان پیدفیه ل سهر هندک په‌یره‌و و بنمایین پیکوپیک کاری خو نه‌نجام بدین. ژلایه‌کی دیفه دیروکا هر ملله‌ته‌کی ل ده‌ف وان گرنګه و مروڅ ب پیکا پیژانینین دیروکی و جوگرافی دشیت ههمی تشته‌کی ژ سهرده‌می بووی بزانیات چ ،وه‌ک جه و ژینگه‌ها مروڅ تیدا ژیا یان رویدانین دیروکی نه‌وین ب سهری ملله‌تان هاتین. بو څی چه‌ندئ زانایین فولکلوری ب شیوه‌یه‌کی دی نیرنه بابه‌تین فولکلوری یان نه‌وتیکستین فولکلوری ،ئانکو ب پیکا بابه‌تین فولکلوری دی زانایین پیر بها ژ وڅوناغین دیروکین که‌فن بدسه‌سفته‌نین. به‌لی ژلایه‌کی دیفه نه‌گه‌ر چه‌ند فولکلور و زانستی دیروکی په‌یوه‌ندی ل گه‌ل ئیک هه‌بیت ، به‌لی ده‌سپیکی دیروکزانان په‌نا بو فولکلوری نه‌بریه ،وه‌ک به‌لگه‌نامه‌کا باوه‌ر پیکری، چونکی ب دیتنا وان که‌ره‌ستی سهرزاری ژیده‌ره‌ک گرنګ نینه ژبو پیژانینان ل سهر دیروکا ملله‌تان، تا کو ل سه‌د سالیا دوماهیکی نفیسکارین دیروکی هه‌ست ب بهایی وان زانایین سهرزاری کرن، ژبه‌ر هندئ

بهره‌ف خرڅه‌کرنا فولکلورپښه چوون⁽³⁵⁾، له‌ورا دیروک و فولکلور پیکڅه‌گریدایه و شیانداپه مفای بگه‌هینه هغه، ژبه‌رفی‌یه‌کی (مارگریټ) دبیژیت: ((گرنګه د فکولینین فولکلوری بابه‌تی دیروکی به‌رچاډ وه‌رگرین و پیدښه بیرامه بیت فولکلور دبیته دیروک هه‌روهک دیروک دبیته فولکلور⁽³⁶⁾) و ژیدره‌کی باشه ژ پیکه‌مته مفا وه‌رگرنتی دبیای زانستی دیروکی دا. له‌ورا ئو بڼه‌مایین هغه تیوره ل سهر دچیت هغه ((به‌رسفی ل سهر دوو پرسیارا بدهت، هغه ژی (کیری) و که‌نگی⁽³⁷⁾). ئانکو ل کیژ جه و دهمی هفسانه ستران، حیکایه‌ت... هتد په‌یدا بوویه. ژبه‌رفی‌یه‌کی ((زانایین فولکلوری ب تایبته ژی د بیای به‌راوردکاریدا هه‌لداپه ژ بو دوباره ئاڅاکرنا دیروکا حیکایه‌ت یان ستران یان هفسان یان هه‌ر رگه‌زه‌ک دیی فولکلوری یانژی هه‌ر رگه‌زه‌کی فولکلوری ل دیوف میتودین (دیروکی جوگرافی) فکولینین خو ل سهر هه‌نجام بدهن⁽³⁸⁾. هه‌بوونا فی تیوری بو وی چهندی دزفریت، ل دهمی گه‌له‌ک بابه‌تین فولکلوری هاتینه کو‌مکرن، و فکولین ل سهر هاتیه کرن، دهره‌نجام دیار بوو زوربه‌ی وان که‌ره‌ستین فولکلوری د ناف و هلا‌ته‌کی دا وه‌که‌فن، هغه چهنده بو جهی گه‌نگه شی، داکو ب درستی دیار بیت هه‌ر ئیک ژ حیکایه‌ت، ستران یان هه‌ر بابه‌ته‌کی فولکلوری ل کیژ جهی و دهمی په‌یدا بوویه، ئانکو خو‌جهیا ره‌سهن یا هه‌ر بابه‌ته‌کی ل گه‌ل دیروکا وی و ب چ رهنګ به‌لاډ بوویه، له‌ورا زانایین هورورپی تایبته ژی یین فله‌ندی په‌نا بو فی تیوری بر، ژبه‌رفی‌یه‌کی (هغه تیوره ب نافی تیورا-قوتابخانا فله‌ندی دهیته نیاسین، ژلایه‌کی دیفه رهنګه بارو‌دوخین سروشتی و رامیاری و دیروکی ریخوش‌که‌ر بووینه، کو فولکلور ل فله‌ندا بیته ره‌وشه‌نبریا نه‌توه‌یی، و نه‌ده‌بی فولکلوری ب نه‌ده‌به‌کی نه‌توه‌یی بهیته دانان⁽³⁹⁾. و هلا‌تی فله‌ندا ئیک ژ وان و هلا‌تانه یین گرنګیه کا زور ب بابه‌تین فولکلوری داپه، له‌ورا گه‌له‌ک به‌ره‌م‌ین فولکلوری ژ گوند و ژ زاری خه‌لکی کو‌مکرن و به‌لاډ کرینه. فله‌ندا ب جوانیا سروشتی و هه‌و کاودانین نه‌خوش ب سه‌ری وان هاتین، وه‌کو (داگرکرن ژلای سویدی فله بو ماوی چه‌رخه‌کی، ئانکو تا سال 1809 شیان و هلا‌تی خو ژ بن ده‌ستی زنگار بکن⁽⁴⁰⁾، له‌ورا هغه چهنده بو هه‌ر پتر گرنګی ب فکولینین زمانی و فولکلوری و دیروکا فله‌ندی بهیته دان، هه‌ر ژ بو مه‌به‌ستی⁽⁴¹⁾ (ئیکه‌م جار ل ده‌ف لونوټ (1882-1802) په‌یدا بوو و ل سال 1828) ده‌ست ب کو‌مکرنا سترانین ملی یین فله‌ندی کن⁽⁴¹⁾). ئارمانج ژی هغه، دیروک و زمان وه‌ونر و ره‌وشه‌نبریا مله‌تی خو ل سه‌رده‌مین بو‌ری فکولینین، و فکولین سهریکه‌ت ژ بو ئاشکرکرنا دیروک و زمانی وی مله‌تی. ئانکو ب ریکا تیورا دیروکی و جوگرافی و ب کو‌مکرنا بابه‌تین فولکلوری و فکولینین به‌راوردکاری دشین بگه‌هینه مه‌به‌ستا خو، کو فافارتنا بابه‌تین فولکلوری بو جه و دهمی ل په‌یدا بووی. ژلایه‌کی دیفه دیتنا زانایین

فی تیوری هغه، (حیکایه‌تن 100) جار ب شپو سهرزاری دهیته‌گوتن د بنیاتی خو‌دا فله‌دگه‌رین بو سهر جه وده‌مه‌کی ده‌ست‌نیشانکری... و هغه حیکایه‌ته ژ جهی دروستبووی به‌ره‌ف جهه‌کی دی دچیت... چ ب ریکا بازگانیا یا گه‌شته‌کی یان هه‌ر ریکه‌کی دیت⁽⁴²⁾، له‌ورا هه‌ر بابه‌ته‌کی فولکلوری جه وده‌می خو بی ره‌سهن هه‌یه، و ب دريژاها قوناغین دیروکی هغه چهنده دهیته فه‌راموش کرن، له‌ورا هه‌ر که‌س ره‌کیبی فی تیوری ب سستوی خو هغه گرتی دیارکرنا هه‌ر بابه‌ته‌کی فولکلوری بو جه وده‌می ل سهرلداپه هه‌ر ژی ب ریکا فکولینین به‌راوردکاری، ئانکو ((زاناینا ده‌فی هه‌دبی و به‌راوردکرنا وان ل گه‌ل ئیک و جی‌وازی کا کیژ به‌ره‌م تاکه‌که‌سه و کیژ یا کومی یه و کیژ ره‌سهنه و چافلیکه‌ره⁽⁴³⁾). ب فی رهنګی دگه‌ه‌نه خالا سهره‌کییا وان مه‌به‌ست پی هه‌ی. ژ به‌رفی‌یه‌کی (لونوت) ب که‌س ئیک دهیته زانین د بیای کو‌مکرنا فولکلوری فله‌ندی و ئیک ژ کارین وی یین گرنګ داستانا (کالیڅالا*)، کو ب شپو زاره‌کی وه‌رگرینه، و رابوویه ب پولینکرن و ریخسته‌نه‌کا درست و ئاشکرکرنا په‌که‌یین نافه‌کی و ل سال 1836) ژلای کو‌مولا فولکلوری فله‌ندی هاتیه به‌لاډ کرن⁽⁴⁴⁾. هغه داستانه گرنګیا خو ل ده‌ف مله‌تین فله‌ندی هه‌یه، چونکی هه‌می هیفی و ئومید و دیروکا مله‌تی تیورا رهنګه‌دایه، له‌ورا (یولیوس کرون) ئیکه‌م که‌س بوو ئا‌ماژه ب میتودی دیروکی دای ژ بو دیارکرنا جهی ده‌سپیکي بی فی داستانی، هه‌ر ژی ب رییا خاندنه‌کا زمانقانی، کو هنده‌ک پارچین فی داستانی ل روژناڅای و هنده‌کین دی ل باشوری فله‌ندا دیاربوویه، ژبه‌رفی‌یه‌کی چهندی کرون بزاقی کرییه، کو هه‌ر ده‌قه‌کی بو باردوخی جوگرافی و دیروکی فکولینین⁽⁴⁵⁾. ژلایه‌کی دیفه ئیک ژ ((پرنسیپین گشتی یین فی تیوری، کو بابه‌ت چهنده ژلای دهمی فله‌ف بیت و ژلای جوگرافی گه‌له‌ک به‌لاډ بیت، واته هه‌ر پتر وه‌که‌فه ل گه‌ل تیکستی ره‌سهن، چونکی هه‌ر هه‌می رگه‌ز نه‌بیت هنده‌ک رگه‌ز د لی‌کداینه ل گه‌ل وینی وی یین ره‌سهن⁽⁴⁶⁾). ئانکو به‌ریه‌لاڅی و که‌فنا‌تیا تیکستین فولکلوری و ب لی‌کدانا پیکه‌ته‌یین وی دشین ب گه‌هینه وینی ره‌سهن. بقی رهنګی ره‌ه و ریشال و ره‌سه‌نایه‌تیا هه‌ر که‌ره‌سته‌کی دیار بیت. له‌ورا دیروکران و دامه‌زین‌ه‌ری کو‌مولا فولکلوری ئینگلیزی (جورج جوم) دبیژیت: ((هه‌ر هوسا هزدکه‌م، کو... هه‌می حیکایه‌ت و بیروباوه‌رین بی بڼه‌ما د دیروکا مروفی دا ره‌سه‌نایه‌تیا راست و گونجای هه‌یه⁽⁴⁷⁾). هه‌ر ب مه‌ره‌ما ده‌ست‌نیشانکرنا جه وده‌می بابه‌تین فولکلوری زانایه‌کی دی بنافی (کارل کرون) کوری (یولیوس کرون) ه‌روله‌کی به‌رچاډ دکو‌مکرنا بابه‌تین فولکلوری هه‌بوو ب تایبته ژی هه‌ر حیکایه‌ت و ستران... هتد یین وه‌که‌فه. ب فی رهنګی کو‌مکرنا بابه‌تین فولکلوری یین نزیکی ئیک پینګاڅه‌ک سهره‌کی په‌ر ژ بو ئاشکرکرنا جه وده‌می وان. هه‌روه‌سا هغه فکولینین به‌راوردکاری

گہلک رنج و واستیان پیّ دفتیت، داکو ب درستی بگہینہ مہ بہ ستا راستہ قینہ، ٹانکو جھ و دەمی لئ سہ رھلدا ی بزقرینین. زانابہ کی دی (ثانٹی - ئارنی، 1867-1952) ئارنی شیا ئو ((حیکایہ تن بناؤ و دەنگ و بہرہ لاف ل ئو اروپا پولین بکت و ہر ئیکی ژمارہ کی دانیتہ سہر ژبو ئاسانکرنا کاری دەمی لئ زفرینئ، ئانکو بشیوئی پیپرستان چیکن، لەورا ئیک ژ پیپرستین بہرنیاسہ د فہ کولینین فولکلوری دا و بناؤئی (ئارنی - تومسون) ہاتیہ نافکرن))⁽⁵⁴⁾.
 ہر وہ سا فی زانای فہ کولینہک بناؤ و نیشانی (فہ کولینا بہراوہ ردکاری بو بنیادی حیکایہ تن بی بنہ ما) ئو نجام دا، و ل ساللا (1913) د گوٹارا کوئملا فولکلورین جیہانی بہ لاف کر⁽⁴⁹⁾. ئانکو ئارمانجا ئارنی ئو بوو بنیاتی حیکایہ تا ب درستی دیار بکت، کو ہر حیکایہ تہک بو کیژ جھ و دەمی پە پیدابووی. لەورا ((ب بوچوونا ئارنی ہر حیکایہ تہکا مللی پیکھاتہک تایبہت ہہ یہ، دیسان ئو ل گہل بوچوونا (بنفی) یہ، کو ہر حیکایہ تہکا ئو اروپا وارگہمی وان ہندستانہ، بہ لئ د چاخین نافین دا حیکایہ تن مللی ل ئو اروپا پە پیدابوویہ ئو ف چہندہ ئی وی چہ سپاندی بہ⁽⁵⁰⁾. واتہ ئو ف بوچوونہ دئی بوچوونین وی تیورئ یہ، کو ہر بابہ تہکی فولکلوری بو مللہ تی ئاری فہ دگہرینیت، بہ لکو ہندہک حیکایہت خوچہیا رہسہن ئو اروپا بوویہ. ژلایہ کی دیفہ سہرہرای ئو میتودین فی تیورئ دانایین ژ بو دەستنیشانکرنا تیکستی رہسہنی ب جھ و دەمی ویفہ، ہندہک جارن ئاریشہ دکہ تنہ ریکا واندا، چونکی ((کارہک ب ساناہی نینہ ہر دەم بگہمیہ جہی حیکایہت لئ پە پیدابووی، بہ لئ ب ساناہی یہ بگہمیہ ژینگہ ما گشتییا حیکایہ تی، چ حیکایہ تا ئو اروپا یہ یان (ئو فریقی...))⁽⁵¹⁾. ئانکو ب دیتنا زانایین فی تیورئ ژ بہرکو گہلک زہحمہ تہ فہ گہراندنا ہر بابہ تہکی فولکلوری بو خوچہیا رہسہن، لەورا درستہ ئو گہر بتنی ژینگہ ب گشتی بہیتہ دیارکرن، وەکو ئو اروپا، ئاسیا، ئو امریکا یان ہر جہہ کی دی. دیسان ژ بہر ہول و بزافین نوئی ل سہر ہوزانین مللی ل روسیا و پە پوہندیان وان ل گہل دیروکا روسیا ل چاریکا ئیکی ژ سہدی نوزدی تیورا دیروکی ہاتہ دانان و (ف موللر) ستوینی سہرہ کیی فی تیورئ بوویہ⁽⁵²⁾. ب ہمان شیوہ ئارمانجا تیورا دیروکی ل روسیا ئو بوو دیارکرنا دیروکا بابہ تین فولکلوری. بقی مہرہمی ئی گہلک بزاف ل روسیا ہاتنہ کرن ژبو ئاشکرانکرنا دیروکا ہر بابہ تہکی فولکلوری تایبہت د نافہ راستا سہدی نوزدی ژلای (موللر) و شیا ب سہرکہفتیانہ (بیلینیا) رافہ بکت، و ل سہر بنیاتی دیروکی راستیین دیروکی⁽⁵³⁾. یین وان بابہ تان بہرچاؤ بکت، لەورا ئو ف پە پیرہو و پروگرامی (موللری) دانای رہنگفہ دانان خو دناؤ فولکلورناسین ئو اروپا و روسیا ہبوو، ئانکو ((تیورا دیروکی ب شیوہ یہ کی گشتی تا رادہ کی مہزن جہی باوہریہ یہ... بی گومان ئیکہم پروگرامی درستہ تا نوکہ ما ی و پیڈیفیہ دانپیدان پی بہیتہ کرن، وەکو بنیاتی تہک بو

- 1- ہلبرٹارنا بابہ تی فہ کولیننی (حیکایہت، ئو فسانہ، داستان، ستران... ہتد).
- 2- کوئمکرنا دەقین فولکلوری چ سہرزاری یان چ ئو رشقیقین فولکلوری یان ئو وین چاپکری.
- 3- رافہ کرنا تہ فنی بابہ تی بو سہر یہکان یان رہگہ زین بنہرہت.
- 4- دانانا خشتہ کی ب پڑا 100٪ چہند جارن بو دیارکرنا ہر رہگہ زہک بو جہی گونجای⁽⁵⁶⁾.
- 5- بہراوردکرن دناقبہ را سیمایین توخمہ کی ل گہل فہ گیزانین دی، ئو ف سیمایہ کەسایہ تی و رہگہ زین سیربہندیہ و ہیژوشیانن.
- 6- ئو گہر موتیفات پتر د ناؤ حیکایہ تی ہہ یین ئو رہسہن ترہ ژ یی کیم تیدا.
- 7- سہقای سروسشتی ئو وی دناؤ وان بابہ تان ہہ یین جہی رہسہن دیار دکہت.
- 8- سیمایین بہرہ لاف و گہلک جھ فہگرتین ئو رہسنترین ژ وان یین جہک بتنی بہ لاف بووین.
- 9- ئو گہر دوو بابہ تان ئیک کیماسی ہہ بیت یی دووی تہ مام بیت، لەورا پیڈیفیہ یی درست بہری یی کیماسی بہیتہ و ہرگرتن⁽⁵⁷⁾. ل فری د شین بیژین بو دیارکرنا جھ و دەمی ہر بابہ تہکی فولکلوری ہر فہ کولرہک دشیت ل دویف فان خالا فہ کولینا خو ئو نجام بدہت. ژلایہ کی دیفہ ئو ف تیورہ وەکو تیورین دیت چہند خالہ کین لاوازی لئ دیار بوون، د ئو نجامدا گہلک رەخنہ لئ ہاتہ گرتن ((ئیک ژ وان خالین لاوازی یانژی نہ سہرکہفتنا وی ئو بوو پتر ل سہر پەند و زانینی یان تیکستی راوہستیان ژ مللہ تی))⁽⁵⁸⁾. ئانکو پتر گرنگی ب بابہ تی فولکلوری ہاتیہ دان ولایہ نی دی، کو مللہ تہ فہراموش کریہ، دیسان خالہ کا دی ئو، ((رہگہ زین جوانکاری و شیواژ ہاتیہ لادان))⁽⁵⁹⁾. لەورا لایہ نی جوانکاری و شیواژ گرنگیہ کا زور دناؤ بہرہ مین فولکلوری دا ہہ یہ، ئو ف دوو رہگہ زہ ریخوشکەرین، کو مللہت زوی فان بابہ تان و ہریگریت یان پاریزیت. خالہ کا دی ((گہلک زہحمہ تہ 100 دەق ژ حیکایہ تہک ب

تنی یان سترانه‌کی کوم بکه‌ین، و ب ساناهی نابیت بریاره‌کا درست بو جه و دیروکا تیځستی ره‌سهنی وی حیکایه‌تی و سترانی بهیته دان))⁽⁶⁰⁾. خاله‌کا دی ژلای فی تیوریه‌گرنکی پی نه‌دایه ((بهایی هونه‌ریی بابه‌تی، و کارین نه روئن تایه‌ت داهینان و راستفه‌کرن و پیره‌وین جفاکی و هیزا تاکه‌که‌سی))⁽⁶¹⁾. سه‌ره‌رای فان خالین لاوازیی دناڅ فی قوتابخانی، به‌لی شیاپه پروگرامی خو ل سه‌رانسه‌ری جیهانی به‌لاڅ بکه‌ت و گه‌له‌ک زانا دشین نه‌فی په‌یره‌وی بکاریهینین. له‌ورا نه‌رکی فی تیوری ((فه‌گه‌راندا پیکهاتا تیځستی ژ تیځستین نویین ژیفه‌بووین، و به‌راوردکرن ل گه‌ل تیځستی دیروکی، و ب پشکنینه‌کا هویر و ب به‌لگه د تیځستی ره‌سهن و جه و دیروکا وی دیاربیته))⁽⁶²⁾.

2. تیورین نوی

1.2. تیورا دهرونشیکاری:

هر ژ ده‌ستپیکا هه‌بوونا مروڅی ل سه‌ر رووی عه‌ردی ب نیرینه‌کا سه‌یر ل ده‌وربه‌رین خو زفریه، دیسان نه‌و دیاردین سروشتی مینا فولکان و بیغه‌له‌رز و توفان و مرمن. هتد کارتیکرن ل ده‌روونی مروڅی سه‌ره‌تایی کریه، چونکی ژبه‌ر به‌رتنه‌گیا هزی نه‌شیاپه چ به‌رسفا بو وان بویره‌ان بینیت، نه‌ف چه‌ند زی بارگرانیه‌ک بو ده‌روونی وی چیکر ونه‌شیاپه خو زی قورتال بکه‌ت، و ب کپیوونا فان بویره‌ان د ناڅ نه‌ستا مروڅی دا بوویه نه‌گه‌ر، کو په‌نابو نه‌فسانی ببه‌ت، وه‌کو چاره‌سه‌ری و نارامیا ده‌روونی خو، ژلایه‌کی دیفه مروڅ د سروشتی خودا یی نازاده و ب قه‌ید و زنجیران نه‌هاتیه‌ گردان، هه‌رده‌م لفین و بزاقا ژبو ده‌سسته‌ئینانا چه‌زین خو دکه‌ت، لی هنده‌ک گیروگرفت دکه‌فنه به‌رامبه‌ر چه‌زین وی و ناهیلیت چه‌زین خو ب نازادا نه جیبه‌جی بکه‌ت، نه‌ف چه‌نده دبنه نه‌گه‌ری نه‌نارامی ل ده‌ف مروڅی. له‌ورا ده‌رووناسی ((زانسته‌که فه‌کولینا ل سه‌ر ره‌فتارا مروڅی ل گوره‌ی په‌یره‌وین زانستی دکه‌ت))⁽⁶³⁾. دفی پی‌یناسی دا بو مه دیاربیته هر ره‌فتاره‌ک ل ده‌ف مروڅ په‌یدا بیت نه‌گه‌رین خو هه‌نه و ب ریکا زانستی ده‌روونی فان نه‌گه‌را دشین دیار بکه‌ین.

سه‌بارت نه‌ده‌ب ولایه‌نی ده‌روونی په‌یوه‌ندیه‌کا موکم ل گه‌ل هه‌قدوو هه‌نه، ئانکو ((په‌یوه‌ندی دناڅ به‌را نه‌ده‌ب وده‌روونی دا گه‌له‌کا که‌فنه، ژ هینگی ده‌ستپیکه‌ت، ده‌می مروڅ ریکه‌ک دیتی ژبو دهربرینا ده‌روون وه‌سستی خو))⁽⁶⁴⁾. ئانکو ده‌می مروڅ ژبو نارامیا ده‌رونی خو په‌نا به‌ر نه‌فسانی و چیروکین پروپوچ بریه. یا خوایه، کو نه‌ده‌ب ره‌نگفه‌دانا ژیواری یه، نه‌و ژیواری نفیسه‌ر تیدا دژیت، له‌ورا نفیسه‌ر ب هز وخیالا خو ره‌فتار و هه‌لچوونین تاکه‌که‌سی دناڅ به‌ره‌می خودا به‌رجه‌سته دکه‌ت، ب فی چه‌ندی ((گه‌له‌ک ژ زانایین ده‌روونی نه‌ده‌ب وه‌ک که‌ره‌سته بو بابه‌تین ده‌روونی وهرگرینه))⁽⁶⁵⁾. دیسان گه‌له‌ک جارن نفیسه‌ر ب ریکا به‌ره‌مه‌کی

نه‌ده‌بی دشیت ده‌روونی خو پاڅر بکه‌ت، ئانکو نه‌و تشتی ل ده‌ف وی کپیوی ونه‌شیاپه نه‌نجام ده‌ت د ب ریکا نه‌ده‌بی دهربریت، ژبه‌ر فی یه‌کی ((رابه‌رین فی تیوری خوڅیا دکه‌ن، کو به‌ره‌می نه‌ده‌بی یان هونه‌ر دهربرینه‌کا تیځسه‌ره ژ که‌سایه‌تیا داهینه‌ری، نه‌فجا نه‌و به‌ره‌می وهردگرن دا که‌سایه‌تیا نفیسه‌ری ئاشکرابکه‌ن))⁽⁶⁶⁾. ل فیری دشین بیژین د ده‌می فه‌کولینی د ل په‌ی یاساین ره‌خنا ده‌روونی پی‌دقیه که‌سایه‌تیا نفیسه‌ری و ژیان و ژینگه‌ها نفیسه‌ری به‌رچاڅ وهرگرین. هه‌ر ژ بو مه‌رما په‌یوه‌ندیا دناڅ به‌را نه‌ده‌ب و زانستی ده‌روونی، تایه‌ت ژلای چه‌ز و خوشتین ده‌ف مروڅی هه‌ی زانایان مفا ژ بابه‌تین فولکلوری دیتی یه نه‌خاسمه نه‌فسانی، له‌ورا ((تیورین ده‌روونی سه‌پانديه ب هه‌بوونا هنده‌ک تایه‌تمه‌ندیین خوشتیا مروڅی ب ریکا نه‌فسانی ده‌ینه ئاشکراکرن))⁽⁶⁷⁾. ئانکو زانایین ده‌روونی ژ بو چاره‌سه‌رکرن نه‌خوشتین خو زور مفا ژ وان هیمایین د ناڅ نه‌فسانی دیتینه. ئیک ژ وان زانایی ناقداری نسواوی سیگموند فروید ئیکه‌م که‌س بوو ((نه‌فسانین یونانی (ئودیپی) پاشا- نه‌فسانائودیپ-گرییا ئودیپ*) د بوچوونین خو بین ده‌روونشیکاری دا وه‌ک ستوینه‌کا سه‌ره‌کی بکارینان))⁽⁶⁸⁾، ئانکو ب وهرگرته‌نا هزی ژ فان بابه‌تین فولکلوری شیان ((دیڅوونا ژیریا نه‌خوشتی و تیگه‌ه‌شتنا ره‌فتاری وی بکه‌ن))⁽⁶⁹⁾، نه‌ف چه‌نده پتر د لایه‌نی سیکسی دا بوو، ئانکو نه‌و چه‌زا فه‌شارتی ل ده‌ف مروڅی ب ریکا تیځستین فولکلوری چاره‌سه‌رکریه. نافبری ب فی چه‌ندی نه‌فسانی ب خه‌ونی فه‌گریدده‌ت، کو ب ((هاریکاریا فولکلوری دشین هیمایین خه‌ونی فه‌که‌ین))⁽⁷⁰⁾. چونکی ب نیرینا ده‌روونناسان ((نه‌فسانه وه‌کی خه‌ونی یه، جیهانه‌کا مژای ب ریکا فی جیهانی وان چه‌زا دهردئخیت...))⁽⁷¹⁾. ل فیری هوسا خوڅیا دبیت ل ده‌می مروڅی چه‌زه‌ک هه‌بیت، و ب چ ریکا نه‌شیاپه بگه‌هیتی، یان هنده‌ک ریگر هه‌بوویه ژ بو نه‌نجام دانا چه‌زا خو، نه‌و چه‌زه ب ریکا خه‌ونی ده‌یته تیورین، له‌ورا ب دیتنا فرویدی ((حیکایه‌تن مللی هه‌ر وه‌ک دهربرینن ژ چه‌زین کپیوی یه دناڅ خه‌ونی دا))⁽⁷²⁾. چونکی خه‌ون وه‌کو نه‌فسانی یه د کاری خودا، له‌ورا ((نه‌گه‌ر خه‌ون وان چه‌زین زاروکینی ل ده‌ف مروڅی ئاشکرا بکه‌ت، نه‌فسانین پروپوچ هه‌ستین ده‌روونی بین کپیوی د قوناغا زاروکینی روئن دکه‌ت))⁽⁷³⁾. ژبه‌ر فی چه‌ندی نه‌و هیمایین د بابه‌تین فولکلوری دا هه‌ین، هه‌ر ئیک و اتایه‌کا تایه‌ت هه‌یه، و پتیریا وان ب لایه‌نی سکسی فه‌گریدایه، کو نه‌رکی فی تیوری نه‌وه، راقه‌کرنا لایه‌نی فه‌شارتی د هیمای دا، و ل سه‌ر وی راقه‌کرنی دشیت گه‌هیته خالا سه‌ره‌کیا بابه‌تی. هه‌روسا نافبری ((د په‌رتووکا خودا (شروڅه‌کرنا خه‌ونا 1900) ده‌ته زانین، کو: خه‌ون هیمایین چه‌زین فه‌شارتی یه))⁽⁷⁴⁾. نه‌فجا فروید هوسا دبینیت، کو نه‌و ((چه‌زین ل ده‌ف زاروکی کپیوی... ب شیوی هیمایا دناڅ

ټه‌فسانې چیت))⁽⁸⁴⁾. نمونه ژوان هیمایان ((فنجان، ده‌رگه، باخچه، شکه‌فت، گلاس، گول، سندووق... همدغه ټه ب ټه‌ندامی میینه دهینه زانین، وگوپال، پیټنوس، دار، چه‌قوک، چاکوچ... همدغه ټه ب ټه‌ندامی نیرینه دایه‌نیاسین))⁽⁸⁵⁾. ب ټی چه‌ندی گه‌له‌ک ره‌خنن دژوار ل تیورا فرویدی گرتینه، کو‌خون وئا شوپ ره‌نگفه‌دانا نه‌ستا مروټی ټه‌گریډایه، هه‌روه‌سا ټه‌و هیمایین بکارنیانین ب‌بابه‌تین سیکسی ټه‌گریډاین⁽⁸⁶⁾، له‌ورا ټه‌غه‌دبیته ټه‌گه‌ر بهایې که‌ره‌ستین مللی کیم‌بیت تایبته ژی ده‌می هیمای ب‌بابه‌تی سیکسی گریډای. سه‌ره‌رای وان ره‌خنن ل په‌یره‌وی و پروگرامی فرویدی هاتیه‌گرتن، به‌لی بوچوونین نافبری شیا شوپا خو دانیت، وه‌کو ټیکم تیوره و گه‌له‌ک گریین ده‌روونی ل سه‌ر تیورا وی هاتیه‌رافه‌کرن نه‌خاسمه‌دبیافې ټه‌ده‌بی دا. ټانکو هیمایین ټه‌فسانه‌یی باشترین ده‌رگه‌ه ژ بوټا ((ده‌رنیخستنا گه‌له‌ک نه‌خوشیین ژ ټه‌گه‌ری ژیانی په‌پیدا بووین))⁽⁸⁷⁾.

2.2. تیورا بنیادگه‌ری (النقریه‌ البنائیه):

دبیافې فولکلوری دا گه‌له‌ک ریاز و خاندنگه‌هین جوډا جوډا ده‌رکه‌فتینه، ټه‌ره‌کی وان ټه‌وه، ل دویف میتود و هزرو بیرن خو ټه‌کولینې ل سه‌ر بابته‌تین فولکلوری بکن، وټوناغ بو ټوناغ ریاز و تیورین نوی د ټی بیافې دا په‌پیدا دبن، له‌ورا ل نیفا دووی ژ سه‌دی بیستی تیوره‌ک نوی و ب شیواز و میتودین نوی رابوویه ب ټه‌کولینا ل سه‌ر بابته‌تین فولکلوری ټه‌نجام بده‌ت ټه‌و ژی (تیورا بوټیادگه‌ری). ټانکو بوټیادگه‌ری هه‌ر وه‌ک ژ نافی دباره‌ بنیاتا هه‌ر تشته‌کی، زفرینا تشتان بو بناتی وی یی ره‌سن، ریازره‌کا ره‌خنه‌یی زمانفانی به، له‌ورا گه‌له‌ک زانستان مفا ژئ وهرگرتیه، چونکی ((بوټیاتگه‌ری... هزره‌کا به‌ربه‌لا ټه و گه‌له‌ک بیافین جوډا جوډا ییت گرتینه به))⁽⁸⁸⁾. ټانکو ریازره‌کا هزری به، بوگه‌هشترن بو بنیادې هه‌ر که‌ره‌سته‌کی، و پیډفی ب هزرکرنه‌کا هویر وکویه، هه‌ر وه‌ک (لیفی شتراوس) دبیژیت: ((بنیاتگه‌ریی دټیت بیته ریازره‌کا هزریا هویر، وه‌کی ریاز و زانستین سروشتی، دټیت هه‌غه‌ندیا ل نافه‌را پارچه‌یین هه‌ر نژیاره‌کی ټه‌خوینیت، ټه‌و ژی ب ریکا ټه‌خواندنا نژیاری و دیارکرنا هه‌غه‌ بنیین ده‌رغه، پاشی لیکنانا وان د چارچوټه‌کی گشتی نوی بلندتر ژ نژیارین ده‌سټپیکې، ډاکو ټافه‌یی نه‌دیار بو مه‌ ژئ پوهن بیت))⁽⁸⁹⁾. ټانکو ټارمانجا بوټیاتگه‌ری ټه‌وه، بگه‌هیته‌ لایه‌نی ټه‌شارتی، ټه‌ف چه‌نده ژی ب خاندنه‌کا هزریا تیژ بو بنیاتی هه‌ر په‌رگه‌زه‌کی و په‌یوه‌ندیا وان ل گه‌ل ټیک، ب ټی شیوه‌ی دشیت خالا نه‌ ټاشکرا دیار بکه‌ت. هه‌ر وه‌ک مه‌ ټامازه‌ پی‌ دای، کو‌هه‌ر زانسته‌ک د بیافې خوډا شیا مفای ژ بنیاتگه‌ریی وهریگریت، ټه‌فجا زانستی فولکلور ټیک ژ وان زانستایه، کو ریازا بنیاتگه‌ری کریه‌ریکه‌ک، ډاکو ټه‌کولینین خو ل سه‌ر ټه‌نجام بده‌ت، له‌ورا ل سالین شیدستی ل سه‌دی بیستی تیورا بوټیاتگه‌ری ژ

داهینانین مللی دا دهینه‌دیتن، و ټه‌رکی ټه‌کولری ټه‌وه ټا شکرکرنا وان هیمایانه))⁽⁷⁵⁾. ل گوره‌ی ټی بوچوونی خوټا دبیت ټه‌و لایه‌نی ده‌روونی دناټ فولکلوری دا په‌پیدا دبن، په‌نگفه‌دانا وان په‌فتارانه‌یین ژیانای وی سه‌رده‌می، و هیما دبیته‌ خالا سه‌ره‌کی بو پافه‌کرنی ل ده‌ف زانایین ده‌روونی، ټه‌و وان هیمایان بو مه‌رمین سیکسی کاردینین، بټی ره‌نگی زانا ده‌می وان هیمایا پافه‌دکه‌ت، د هه‌مان ده‌مدا دشین بابته‌تی خه‌ونی ژئ چاره‌بکن. چونکی ((ټه‌فسانه‌ به‌ره‌می چه‌ز وهیټین وان مروټایه‌یین د باردوخه‌کی ژیانی یی گوهوری ژیایه، ټه‌ف ژی وه‌ک چه‌ز وهیټین زاروکی نه‌ و هه‌روه‌سا وه‌که‌غه‌ ب خه‌ونین گه‌نجاتی))⁽⁷⁶⁾، ب ټی چه‌ندی ټه‌فسانه‌ کریه‌ریکه‌ک بو چه‌زین خو، هه‌ر وه‌ک ټی چه‌ندی ده‌ف زاروکی دبیین، کو ب کوټیونا چه‌زان و نه‌ دیارکرنا وان چه‌زان ژبه‌ر هه‌ر ټه‌گه‌ره‌کی، د نه‌ستا ویدا کیبون و دگه‌هته‌ قوناغا گه‌نجاتی د ب ریکا خه‌ونا وان چه‌زا بی سانسوره‌ک ل سه‌ر هه‌بیت د ټاشکراکه‌ت. هه‌ر سه‌باره‌ت ټی تیوری و په‌یوندی ل گه‌ل بابته‌تین فولکلوری زانایه‌کی دی بنافې (یونج) ((ټه‌کولین ل سه‌رچ‌یروکین زاروکی و حیکایه‌تن مللی و ټاینین پوټه‌لاتی و پوټه‌ټافای کریه))⁽⁷⁷⁾. نافبری تاراده‌کی جیوازی ل گه‌ل بوچوونین فرویدی هه‌بوون، وه‌کو د بابته‌تی خه‌ونی دا جیوازه، چونکی ب دیتنا (یونج) خه‌ون نه‌ ټه‌مبارکه‌ک ژ مه‌به‌ستین کپیوی، به‌لکو ریکه‌کی هاریکاره‌ دا ټارمانجین خوین ټاینده‌ی بده‌سټغه‌بیت))⁽⁷⁹⁾. خالا جیواز دناټه‌را (فرویدی و یونجی) ټه‌وه، کو هه‌ر ټیک دیتنه‌کا تایبته‌ بو خه‌ونی هه‌یه، ټیک ب چه‌زین کپیوی دانایه و یونج ب ټارمانجین ټاینده‌ی دده‌ته‌ زانین. هه‌روه‌سا بوچوونا (یونج) بو‌نه‌ستی ټه‌وه، ((چالاکیین ټاکاریه‌ ل ده‌ف ټاکه‌که‌سی))⁽⁸⁰⁾. ټانکو نه‌ست ټه‌و لفینین باش دهینه‌ زانین. هه‌ژی گوتنی به‌ تیورا یونجی ((پنیش‌اندیره‌ بو گه‌له‌ک زانایین ده‌روونشیکاری د سه‌رده‌می نوټیاد، چونکی چه‌خت ل سه‌ر جوړه‌کی نه‌ ستا کومی ب شیوی هیمایا هه‌بوون، وکومی ده‌ربرین ژی کریه، و ټه‌فسانه‌ د جوړی خو یی ره‌سن و جیگرده‌ نه‌ستی دا هیدی ده‌رکه‌فت))⁽⁸¹⁾. ټانکو تیورا یونجی گرنکی ب نه‌ستا کومی دایه، ټه‌و کوما مروټان ب په‌نگی هیمایان ده‌ربرین ژی خوکریه‌ و پاش ټه‌فسانې ژ وی نه‌ستی په‌پیدا دبیت. لی سه‌ره‌رای ټی هندی ((تیورا فرویدی یا پافه‌کرنا ده‌روونی ب پیله‌ ټیک ل دور هیمایین سیکسی دزفریت))⁽⁸²⁾، ټانکو ((ټه‌گه‌ر د سه‌رده‌مه‌ک دا ټه‌ف هیمایه‌ ب شیوازه‌کی، کو شه‌ره‌کی ټاسمانی به‌ د نافه‌را روژ و شه‌فی دا پافه‌کریه))⁽⁸³⁾، به‌لی ل دویف په‌یره‌وی ټی تیوری هه‌ر هیمایه‌ک د ناټ فولکلوری دا تایبته‌ت (ټه‌فسانه‌ و حیکایه‌ت) ب سیکسی ټه‌گریډایه و ټه‌کولین سه‌ر کریه‌، ژبه‌ر ټی یه‌کی ((ټه‌فسانه‌ ب ټامرازی ده‌رنیخستنا چه‌زین کپکریی مروټی دهینه‌ هژمارتن، کومروټ نه‌شیت ب شیوازه‌کی راسه‌ت خو ده‌برینی ژئ بکه‌ت، دی به‌ره‌ف هیماو

پروپوچ، گیانہ و ہرین نہ درست، و پولینکرا (ٹانٹی ٹارنی) گرنکی ب پیقہری جوگرافی و ٹہ تنوگرافیا دایہ، ب نیرینا بہ راوردکاری ہی ہی مللہ تین جیہانی قہ دگریت، و پولینکرا فیسیلوؤفسکی باوہری ب حوافزا ہیہ، و ہکو پہ گہ زہک سہرہ کی یہ بو قہ کولینین حیکایہ تن فولکلوری))⁽⁹⁶⁾. لہ ورا مہ بہ ستا پروپی ٹہ و، کو جوڑہ کیماسی و تی کہ لی دنا قان پولینکرا دایہ ہیہ، ہر بو قہ چہ ندی ((دبینیت پولینکرا حیکایہ تن مللی ل دویف کہ سایہ تین حیکایہ تی (ہر وک ٹارنی پہ رچارڈ کری) کارہ کی تارییہ (مجلل)، دبیت ہمان کہ سایہ تی د حیکایہ تن جیاواز دا پیدابن))⁽⁹⁷⁾، ٹہ فجا ((پولینکرا ہویر پینگا فا ٹیک کی یہ بو سالو خدان زانستی))⁽⁹⁸⁾، ژبہر قہ چہ ندی ((ٹارمانج ژ تیور پروپی ٹہ و، پیکخستن د فورمی حیکایہ تن مللی ل دویف زنجیرین دہمی رویدانی یہ، بقی چہ ندی تیور وی ب (شلو قہ کرنا بنیادی یا پیکہاتہ بی) ہاتہ نافکر))⁽⁹⁹⁾. لہ ورا دہریارہی حیکایہ تان گہ لہ ک ہول و بزا ق کرینہ دا ٹہ نجامہ کی باش و بنہ جہ ب دستفہ بینیت، و ب تیور تہ سل دنا ق بابہ تی دا چوویہ، و ل دویف ٹاستی (مورفولوژی) شیاہ بگہ ہتہ خالا بنگہ مین بین حیکایہ تن روسی، لہ ورا بو قہ مہرہ می ((150 حیکایہ تن روسی دانا لین گہ نگہ نشی و قہ کولینی... ٹہ وی پیکہاتہ رین حیکایہ تن روسی و پہ یوہ ندیا وان ل گہ ل ٹیک، و ب حیکایہ تی ب گشتی خاندی یہ))⁽¹⁰⁰⁾، و ل دوماہی گہ ہشتہ وی ٹہ نجامی، کو ((جوڑا و جوڑا بہ رچاؤ د حیکایہ تن روسی دا د وینی و قالبی و نافقہ روکی دا نینہ، بہ لکو ہمی ژ قالبہ کی بتنی دہر کہ فتینہ))⁽¹⁰¹⁾. ل قیری بو مہ دیار دبیت، کو حیکایہ تہ ہمی د قالبہ کی دا پہ یدا بوویہ و ل گہ ل گوہوڑینا ہزی و دہریاز بوونا حیکایہ تان بو جہ کی دیر ہندہ ک گوہوڑینین ل سہر روخساری پہ یدا دبن، بہ لی ہمی لقرن و بزا ق و بویر تا رادہ کی وکھہ فن، ٹانکو پروپ پتر گرنکی ب پیکہاتہ بین حیکایہ تی دایہ، ہر وہ سال سہر پیکہاتن سہرہ کی حیکایہ تہ راوہ ستیاہ، و چہ وانیا ریکخستنا وان و پہ یوہ ندیا وان ل گہ ل ٹیک ب شپوہ یہ کی گشتی، ٹہ فجا ب دیتنا وی ((حیکایہ تہ کومہ کا رویدانایہ و ٹہر کہ کی سہر بہ خو ٹہ نجام ددن، ہر وہ سا خو یا دکہ ت، کو پیکہاتا حیکایہ تی ل سہر بہ کہ بین تابیہ ت راوہ ستیاہ، کو د رویدانی دا روٹی دبینیت))⁽¹⁰²⁾، ٹانکو حیکایہ ت زنجیرہ کا رویدانا و یہ کہ بین تابیہ ت وجیگر پیکہاتہ، لہ ورا ((رویدان و ہلو یست ژ پیکہاتین حیکایہ تی نہ وجیگر بن (پابت) ٹہ و تشتین، کو نہ ہینہ گوہوڑین، و ٹہ فچہ ندہ ب ریکا روخساری د شپین نیاسن نہ ب میانی نافہ روکی یان کاکلا، کو ہر دہم د گوہوڑینی دایہ))⁽¹⁰³⁾. ہوسا خو یا دبیت نافہری پتر گرنکی ب پہ گہ زین جیگر د سہر جہم حیکایہ تان دایہ، و ٹہ و لایہ نی ہر دہم دہیتہ گوہوڑین نہ ٹیکستہ ل ژبہر قہ کولینا خو، لہ ورا ((جیگر بوون ل دہ ف پروپی رویدان و ٹہر کین ٹہ وی رویدان پی رادبیت د ٹافہی حیکایہ تی))⁽¹⁰⁴⁾ دایہ ل.

ہمی تیورین دیر بوویہ جہی سہرہ نچ راکیشان و گرنکی دان ل دہ ف زانایین فولکلوری، ہر چہ ندہ ہندہ ک زانایان بہری سالین شیسستی بوچوونین خو پیشخستن، ژ وانا زانای ٹہ لمانی (اندریہ یولیس)، کو د پرتووکا خودا بناقی ((الاشکال البسیگہ - فورمین سادہ) ل سال (1930) بہ لافکری، د قہ پرتووکا دا ہول دایہ بو دہستنی شانکرا فورمین دہستنی کی بین بنہرہ ت ژ دہر برینین ٹہ دہ بی.⁽⁹⁰⁾ ٹہ ف ہول بزاقین زانایین فولکلوری بہردوام بوویہ، ژبو دیارکرا بنیاتی ٹہ دہ بی مللی، ہر وکھو (لوردراجلان) د پرتووکا خودا (قہرہ مان)، کو ل سال (1930) دہر کہ فتی، ہول دایہ دہستنی شانکرا ک درست بو گشت رویدان و قارہ مانین کلاسیکی و ٹہ فسانہ بی بکھت⁽⁹¹⁾. ٹانکو نافہری پتر بہ حسی قہرہ مان و رویدانین دنا ق حیکایہ ت و ٹہ فسانہ دکھت، ژبہر قہ یہ کی زانای نافہری ((قائیل بو، کو قارہ مان دکہ لہ پووری ہندو ٹہ وروپی نمونہ کا سہرہ کی یہ، ٹامازہ ب وی چہ ندی دا، کو بیست ٹیک قارہ مانین وکھہ ف د ژیانہ کا وکھہ ف د ژیانہ، ل گہ ل بیست و ٹیک رویدانین بہردوام، ٹہ وی دقا ب ریکا رافہ کرنا پتورہ سمی بگہ ہیتہ نمونا سہرہ کی یا کہ سایہ تی))⁽⁹²⁾. سہرہ رای قان ہول و بزا ق نہ شیاہنہ ب درستگی بگہ ہنہ خالا سہرہ کی ژ قہ کولینین خو، چونکی ہر ٹیک کی ژ وان ل دویف پہ ہرہ وین تیورین جوڈا کاری خو ٹہ نجام دایہ و دویر ژ پیبازا بونیا تگہ ری، ٹانکو پتر لایہ نی دہرہ کی قہ گریڈایہ نہ لایہ نی نافہ کیا تیکستی، ب قہ چہ ندی زانای روسی (فلادیمیر پروپ) بو ٹیکہ م جار پیبازا بنیاتگہری ٹینایہ دنا ق قہ کولینین فولکلوریدا، و ٹہ فچہ ندہ د پرتووکا خودا بناقی (مورفولوژی حیکایہ تن پروپوچین روسی)⁽⁹³⁾ د یارکریہ. ٹہ ف پرتووکہ زور گرنکیا خو ہیہ، کو ہر قہ کولہرہ کی بقیت ل دویف پہ ہرہ وین پروپی بجیت، د شپت بگہ ہیتہ ٹہ نجامہ کی باش د قہ کولینا خودا. لہ ورا ژ بو دپاتکرنا پہ ہرہ وی پروپی ((زانای ٹہ مریکی ٹہ فچہ رخ (الن دندس) ل سہر کومہ کا حیکایہ تن ہندیین ٹہ مریکا باکور پراکتیک کریہ، و پرتووکہ ک بناقی (مورفولوژی حیکایہ تن مللی دہ ف ہندیین ٹہ مریکا باکور) ل سال (1964) بہ لافکریہ))⁽⁹⁴⁾. لہ ورا ریبازا پروپی بو دہستنی شانکرا بنیاتی حیکایہ تن مللی ب سہر کہ فتیانہ ٹہ نجام دایہ، ٹہ فچہ ندہ ژبہر قہ وی پہ ہرہ و بنہ مایین وی دانا بین قہ دگریت، ہر وہ سا خالا ژ ہمایا گرنکتر ٹہ و، ریبازا نافہری د قہ کولینی دا ب زانستیانہ بکارینای، لہ ورا پروپ د پرتووکا خودا ٹامازہ ب وی چہ ندی دایہ، کو ((ٹاریشہ نہ د قہ باری کہرہ ستی دایہ، بہ لکو د ریبازا قہ کولینی یہ))⁽⁹⁵⁾. ٹانکو د شپین بیژین ٹہ ف ریبازا پروپ سہر دچو پتر ژ ریبازین دیر شیا خزمہ تا فولکلوری بکھت، لہ ورا بقی مہرہ می ٹہ و رخن ل د شپو پولینکرا دا دگریت، بو نمونہ دبیزیت: ((پولینکرا میلری بہر چافہ دنا قہ راحیکایہ تن سہر، دابونہ ریتن

- 15- فه‌گوه‌استنا قاره‌مانی بو جیهانه‌کا دی جهی پیویست.
  - 16- هه‌فرکی دناقبه‌را که‌سایه‌تیا خراب وقاره‌مانی دا.
  - 17- برینداربوونا قاره‌مانی د هه‌فرکی پی دا.
  - 18- قاره‌مان که‌سایه‌تیا خراب دشکی‌نیت، چ ب ره‌فیت یان سه‌ر ده‌ستی وی بهیته کوشتن.
  - 19- چه‌ماندنا مه‌ترسیا خراب، وقاره‌مان تشتی پیویست ده‌ستفه‌ئینیت.
  - 20- قاره‌مان د ریکا خو گریت و هیته مال، یان وه‌لاتی خو.
  - 21- که‌سایه‌تیا خرابا ئیکی یان ئیکا دی ل دیوف قاره‌مانی دهیت.
  - 22- بزگاربوونا قاره‌مانی ژ وان.
  - 23- قاره‌مانی ب فه‌شارتی فه‌ دچیته وه‌لاتی خو یان وه‌لاته‌کی دیت.
  - 24- قاره‌مانی سه‌خته د داخازا کاره‌کی ژئی که‌ت، کونه‌بیت.
  - 25- پاسپاردنا قاره‌مانی بو ب ده‌ستفه‌بینیت کاره‌کی ب زه‌حمه‌ت.
  - 26- قاره‌مان پی‌شنیارو داخازیا وان بجه‌ئینیت.
  - 27- قاره‌مان دهیته نیاسین.
  - 28- قاره‌مانی سه‌خته دهیته ناشکراکن.
  - 29- ب پویه‌کی دی قاره‌مان دهیته دیتن.
  - 30- سزادانا قاره‌مانی سه‌خته.
  - 31- ژن ئینانا قاره‌مانی وده‌ستفه‌ئینانا کورسی، یان ئیک ژ وان ئارمانجا دی ب ده‌ستفه‌ئینیت⁽¹¹¹⁾.
- دشیین بیژین نه‌ف ئه‌رکین مه‌ دیارکین ب ئه‌رکین سه‌ره‌کی دحیکایه‌تی دا دهینه دانان، پیدقیه نامازی ب وی چه‌ندی بده‌ین، کو نه‌ره‌ک دناق هه‌می حیکایه‌تیا ب ئاسانی دیارنابن، له‌ورا پروپ دبیزیت: ((بکارئینانا فی رینشاندیره‌ی وپراکتیکرنا وی پیدقی ب ده‌مه‌کی دپژیه‌ه‌یه))⁽¹¹²⁾. ئانکو ژ بو پراکتیکرنا فان ریکان ل سه‌ر هه‌ر حیکایه‌ته‌کی پیدقی ب ماوه‌یه‌کی دریزه و هه‌روه‌سا راهیتان سه‌ر بهینه کرن. ل فیژی خویا دبیت، کو گشت ریبارا پروپی ل سه‌ر چاره‌ته‌وه‌را پارقه‌دبیت: -
- 1- په‌گه‌زین جیگر و به‌رده‌وام دحیکایه‌تی دا ئه‌رکین که‌سایه‌تی نه، ب جوړاو جوریا نفشی و ریکن نه‌رکان، واته نه‌رک بنواشی سه‌ره‌کی یه بو پیکه‌اتا حیکایه‌تی.
  - 2- هژمارا نه‌رکان دحیکایه‌تی دا ده‌ستنیسانکریه.
  - 3- نه‌رکین وه‌کله‌ف به‌رده‌وام دحیکایه‌تی دا ل دیوف ئیک دهین. ل فیژی نامازه ب وی چه‌ندی دده‌ت و دبیزیت: کو نه‌ف یاساین مه‌ دیارکین بتنی تایبه‌ته ب فولکلوری فه، ئانکو نه پیکه‌اته‌ک تایبه‌ته ب خودی حیکایه‌تی، ب فی چه‌ندی نه‌و چیروکین هاتینه ئافراندن ناچنه لبن فان یاسایان فه.
  - 4- هه‌می حیکایه‌ت د بنیاتی خودا دده‌نه پال ئیک ری‌نیشاندنه⁽¹¹³⁾.

- گوره‌ی بوچوونا وی ئیک ژ ریکن سه‌ره‌کی د په‌یره‌وی پروپی دا (پویدان و نه‌رکین و نه‌و که‌سی ب کاری پویدانی رادبیت) و زانیاریین دی چ گرنگیا خو د بنیاتی حیکایه‌تی دا نینه، له‌ورا پیدقیه فه‌کو‌له‌ر ب هویری سه‌ره‌ده‌ری ل گه‌ل فان دوو په‌گه‌زان بکه‌ت، دا بگه‌هیته بنواشی سه‌ره‌کی پی پیکه‌اتا حیکایه‌تی. بو‌نمونه نه‌گه‌ر نیرینه‌کی بو حیکایه‌تیا بکه‌ین دبینن پویدان دناق گه‌له‌ک حیکایه‌تیا و هه‌کله‌فن، لی که‌سایه‌تین، کو ب پویدانی رادبن دهینه گوه‌وپین، هه‌روه‌سا)) نه‌رک ب جیاوازی که‌سایه‌تی نه جیاوازه، ئانکو نه‌رکه‌ک بتنی بیت، نه‌جنه یان گوپالی سه‌ریه‌ندی پی رابیت یا گرنگ نه‌وه، نه‌رکی کو که‌سایه‌تی پی رادبیت))⁽¹⁰⁵⁾. ده‌نه‌نجام پروپ شیاپه ژ سه‌رجه‌م حیکایه‌تن وه‌رگرتین چه‌ند نه‌رکان دناق حیکایه‌تی دا ده‌ستنیسان بکه‌ت، ((وه‌ژمارا یه‌که‌بین نه‌رکی، کو یا زاله ل سه‌ر حیکایه‌تی (31 نه‌رکن، و نه‌گه‌ر نه‌ف نه‌رکه دناق هه‌می حیکایه‌تیا نه‌بن، لی ژ سنورین وان ده‌رناکه‌فن))⁽¹⁰⁶⁾. نه‌و نه‌رک ژئی نه‌فه‌نه:
- 1- که‌سه‌ک دناق خیزانی دا ژمال دویردکه‌فیت.
  - 2- هو‌شداری بو قاره‌مانی، کو خو ژئی بده‌ته لایه‌کی ژ کاره‌کی ده‌ستنیسانکری.
  - 3- قه‌ده‌غه‌کرن
  - 4- که‌سایه‌تیا خراب د رابیت سه‌حکه‌ته ریکه‌کی.
  - 5- که‌سایه‌تیا خراب د پی‌زانینا ل سه‌ر(قوربانی) خو وه‌رگریت.
  - 6- که‌سایه‌تیا خراب د هه‌ولده‌ت(قوربانی) خو خاپیدیت، (یان فیله‌کی ل بکه‌ت).
  - 7- ده‌ست داهیلانا قاره‌مانی به‌رامبه‌رفیلابازیا که‌سایه‌تیا خراب⁽¹⁰⁷⁾.
- ب دیتنا پروپی بو فان هه‌فت نه‌رکان ب تنی ده‌روازه‌یه، به‌لی لغینا کاری د حیکایه‌تی دا دناق فان هه‌شت نه‌رکین خاری دیاربیت، کو گرنگیه‌کا تایبه‌ت پی دایه⁽¹⁰⁸⁾.
- 8-أ- که‌سه‌ک دناق خیزانی دا ژلایی که‌سایه‌تیا خراب دهیته ئیشاندن.
  - 8- ب- که‌سه‌ک دناق خیزانی دا هه‌ست ب وی چه‌ندی دکه‌ت، کو د ژیانی دا تشته‌ک ژئی کی‌مه، وحه‌ز دکه‌ت ب ده‌ستخوفه بینیت⁽¹⁰⁹⁾.
  - 9- داخازا هاریکاری دکه‌ت.
  - 10- رازیبوونا قاره‌مانی بو چاکرنا ژیان.
  - 11- قاره‌مانی د مالا خو بجه‌ئیت.
- ((دحیکایه‌تی دا یه‌کین 8-9-10-11 به‌ره‌ف قونانا ناریشی فه (دچن))⁽¹¹⁰⁾.
- 12- قاره‌مان دکه‌فته لبن تاقیکرنی بو ده‌ستفه‌ئینانا که‌ره‌ستی جادویی.
  - 13- فه‌ژنه‌نا کاری قاره‌مانی.
  - 14- که‌ره‌ستی جادویی د خزمه‌تا قاره‌مانی دابیت.

3- پیرہو و پروگرامی فلادیمیر پروپی دانای شیاہ چارہ سہریہ کا دروست، بو لایہ نین و ہکھہ فیا حکایہ تان بہرچاڈ بکے و ژ تیورین سہرکھفتی دھیتہ زانین.

4- پروپی پتر گرنگی ب رہگہ زین دناڈ حکایہ تان دایہ و بہریہ لاقی و بہرفرہمی و ہژمارین تیکستان ب رہنگہ کی زورج گرنگی پی نہ دایہ، لہورا ہر ہر خالہ بوویہ نہ گہری ہندی، کو نہ نجامین باش ب دہ ستخوفہ ئینایہ، دگونجاینہ بو ہر فہ کولہرہ کی میتودین پروپی ل سہر حکایہ تن دیتر پراکتیک بکے ت.

5- نہو ہیمایین دناڈ نہ فسانای دا رہنگفہ داین ریخوشکھرن بو چارہ کرنا گرین دہروونی، ژ لایہ کی دیفہ نہو ہیمہ دہرگہ ہکی بو وان ہیمایین دناڈ خونی دا دھیتہ دیتن فہ دکے ت، کو بشین رامانا خونی ب درستی تیگہ ہین و راقہ بکے تین.

پہراوین

- 1- یوری سوکولوف، الفولکلور قضاایة و تاریخة: حلمی شعراوی و عبدالمحمید حواس، مراجعة و تقدیم: د عبدالمحمید یونس، المطبعة الثقافة، مصر، ص 72.
- 2- د. محمد الجوهري و اخرون، النظرية في علم الفولكلور الاسس العامه و دراسات التطبيقية، قاهره، ص 26.
- 3- یوری سوکولوف، ل 72
- 4- ہمان ژیدہر، ل 72
- 5- ہمان ژیدہر، ل 73.
- 6- ہمان ژیدہر، ہمان لاپہر.
- 7- د. قاسم عیدہ قاسم، بیت التاريخ و الفولکلور، عين الدراسات والبحوب الاجتماعية، ب. م. دار روتاربرینت، 2008، ص 23-24
- a. ماکس موللر: زانایہ کی نملانی یہ، لی پتر یا ژینا خول بریتانیا بورانندیہ و لی زانینگہا ٹوکسفرڈ خاندیہ و کہلہک ژ پرتوکتین وی ب زمانی ٹینگلیزی نہ، ژ بہرہمین وی بین بناڈ و دہنگ: گوتارل سہر میسولونجیا بہراوردکاری، وانہ ل سہر زانستی زمان.
- 8- محمد الجوهري (د)، نظرية في علم الفولكلور، ص 26.
- 9- د. محمد الجوهري، رشدی صالح و الفولکلور المصردیة لاعمالة و فصول من تالیف، مرکز البحوث و الدراسات الاجتماعية، کلیة الاداب، جامعة القاهرة، 2003، ص 394.
- 10- د. محمد الجوهري، نظرية في علم الفولكلور، ص 26.
- 11- یوری سوکولوف، ل 74.
- 12- ہمان ژیدہر، ل 74.
- 13- د. محمد الجوهري، نظرية في علم الفولكلور، ص 27
- 14- د. محمد الجوهري، رشدی صالح و الفولکلور المصری، ص 394
- 15- یوری سوکولوف، ل 75
- 16- د. محمد الجوهري، نظرية في علم الفولكلور، ص 28
- 17- د. محمد الجوهري، رشدی صالح و الفولکلور المصری، ص 396.
- 18- فوزی العنتیل، فولکلور ماہو؟ دراسات في التراث الشعبي، دار المعارف، القاهرة، 1965، ص 56.
- 19- یوری سوکولوف، ل 105
- 20- د. محمد الجوهري، رشدی صالح و الفولکلور المصری، ص 399.
- 21- یوری سوکولوف، ل 106

واتہ دشیین بیژین ریپاز پروپی ٹیک ژ ریپاز و پیرہوین سہرہکی د بیافی فولکلوری دایہ، لہورا ((ریٹشارد دورسون خویادکے ت، کو بی گومان پروپ ب بابی شرعی فی ریپازا نوئی دھیتہ ہژمارتن)) (114).

ٹانکو ریپازا پروپی ریخوشکھرہ بو زانایین دیتر، کو فہ کولین ل سہر بابہ تین فولکلوری بکے ت، بہ لی نہ فہ وی چہ ندی ناگہ ہینیت، کو رہخنہ لی نہ ہاتیہ گرتن، چونکی ہر ریپازہ کی دیت ہندہ کیماسی تیدا ہہ بن، لہورا (لیفی شتراوس و گریماس) رہخنہ لی ریپاز و پیرہوین پروپی گرتن، (لیفی شتراوس) دبیژیت: ((واتا نہ د تہ فنی دیروکی دایہ، بہ لکو د ناٹاہی ریگہ زئی وینہ یی جیگر دایہ ب ناٹی (پوابت سوریه) نافکریہ،... و (گریماس) نہ رکین حکایہ تی کرنہ (20 ب تنی) و د پیرتووکا خودا سیمانٹیکا بنائیہ دیارکریہ)) (115)، ل فیری خویا دیت دیت ہر ٹیک ژ فان زانایان دیتنین

جوڈا ل دور ریپازا پروپی ہہ بوون، لہورا وان ل سہر ریپازہ کا نوئی فہ کولینین خو نہ نجام دان، و ہکو زانای فی فرہنسی لیفی شتراوس ((ریپازہ کا دی بو راقہ کرنا بنیاتی تیکستان فولکلوری پیشکی شکر بنافی (راقہ کرنا بنیاتی نہ فسانای)، کو ریپازہ کا نوئیہ د راقہ کرنا نہ فسانای)) (116)، ہول و بزاقین شتراوسی ل سہر نہ فسانای

بوویہ ٹانکو ((بہ پی نہم ریپازہ، نہ فسانہ بو رہ گہزہ پیکہ وہ لکاوہ کان شیدہ کاتہ وہ وہ شیوہی ستونی ریکیان دہ خات)) (117). ب فی چہ ندی گرنگہ بزائین، کو نہ ف ریپازا شیتراوس ب تنی ل سہر نہ فسانای دھیتہ پراکتیکرن، ٹانکو بابہ تین دیترین نہ دہی فولکلوری ل بن فی ریپاز زہحمہت بہینہ پراکتیکرن یان ل سہرہمی نہ فسانین دیتر، بہرفقازی ریپازا پروپی یہ، کو ل سہر

ہمی جوڑین نہ دہی فولکلوری دشیین فہ کولین بکے تین، لہورا نہ ف خالہ دیتہ نہ گہری سہرکھفتنا دہستہ کین ریپازا پروپی دہ ستخوفہ ئینای ژوانا (الان دندس) و (میہای بوب) (118). ل فیری ہوسا خویا دیت، کو تیورا بنیاتگری یا پروپی شیاہ چارہ سہریہ کا درست بو لایہ نین و ہکھہ فیا حکایہ تان بہرچاڈ بکے و ژ تیورین سہرکھفتی دھیتہ زانین، نہ ف چہ ندہ ب ریپا پیرہوین پروپی دانایین دیار دیت.

نہ نجام : ل دووماہیا فہ کولین گہشتینہ نہ فان نہ نجامان:

1- پیرہو و پروگرامی تیورین کلاسیکین فولکلوری ل سہر دچوون، پتر گرنگی ب ہژمار و کہفنا تیا تیکستان دایہ ، و لایہ نین گریڈای نافہ روک و پیکھات و رہگہ زین تیکستی بخو فراموش کری یہ، ژ بہر فی یکی نہ شیاہینہ ب دروستی بگہ ہنہ نہ نجامہ کی سہرکھفتی.

2- نہو نہ نجامین ہر تیورہک گہشتی دگومان لیکری بوون، چونکی د واری پراکتیکرنا میتودین وان ل سہر بابہ تین دیتر دگونجای نہ بوون و نہ دگہشتہ چ نہ نجامان.

- 22- الشيخ الجلال الحنفي، الكلمة حول المباحث الفولكلورية، م: تراث الشعبي، ع(7-8) سنة الثالثة 1971، ص 6
- 23- نبيل راغب (د)، موسوعة النظريات الادبية ادبيات، دارنوبار للطباعة، قاهرة، 2003، ص 41.
- 24- همدان ژندهر ، همدان لا پهر .
- 25- د. محمد جوهري، نظرية علم الفولكلور، ص 29.
- 26- د. محمد جوهري، رشدي صالح، ص 397.
- 27- همدان ژندهر، همدان لا پهره.
- 28- يورى سو كولوف، ل 106
- 29- همدان ژندهر، ل 108
- 30- ك. نلوف، ك. نوريس، ج. اوزبورن، موسوعة كامبريدج في النقد الادبي مداخل تاريخية والفلسفية والنفسية ج 9، ت: اسماعيل عبدالغني واخرون، ع: 919، مجلس الاعلى للثقافة، قاهرة، 2005، ص 380
- 31- يورى سو كولوف، ل 108.
- 32- د. طلال حرب، اولية النص النظرات في النقد والقصة والاسطورة والادب الشعبي، المؤسسة الجامعة للدراسات للنشر والتوزيع، بيروت، ص 125.
- 33- همدان ژندهر، ل 55
- 34- د. نبيل راغب، موسوعة النظرية الادبية...، ص 129.
- 35- د. حصة سيد زيد الرفاعي، مآثورات الشعبية نظرية التاويل، دارالمدى، للثقافة والنشر، سورية، 2005، ص 87.
- 36- فوزي العتيل، فولكلور ماهو؟...، ص 46.
- 37- احمد على مرسى، مقدمة في الفولكلور، دار الثقافة ، القاهرة ، 1975، ص 203.
- 38- د. دورسون، نظريات الفولكلور المعاصرة، ت: د. حسن الشامي، د. محمد الجوهري، مكتبة ملك فهد الوطنية، سعودية، 2007، ص 42.
- 39- د. محمد الجوهري، رشدي صالح وفولكلور المصرى، ص 400.
- 40- د. نبيله ابراهيم، دراسات الشعبيه بين نظرية والتطبيق، ص 35.
- 41- همدان ژندهر، ل 36
- 42- د. دورسون، نظريات الفولكلور المعاصرة، ص 43.
- 43- كليمان موازان، ما التاريخ الادبي، ت: تقديم وتعليق د. حسن طالب، دار كتاب الجديد المتحدة، 2010، ص 67
- a. كاليڤالا: داستانه كا ب هوزان هاتيه فهانندن، ل نافهراستا سهدي نوزدي ژلايى زمانقاني فله ندى (فيلياس لونروت، 1802-1884) هاتيه خرغه كرون، ييك ژ گرنگزين داستاتين ملله تي فله ندى يه، ههرو هسا باشترين بهرهمه ژ بو هوشيار كرنا ملله تي فله ندى و هاندانا وان بو سهريه خويى ژ وهلاتى روسيا 1917. رامانا (كاليڤالا) نهددي فله ندا، نافى فله ندى كه فله ندى يه، نهف بهرهمه ژ 220759 ديري ن هوزانى ييك هاتيه، ول سهر 50 شعرا دابدهش كويه. نهف داستانه باس ل نافراندنا نهدر و نه يماناو ستيرا، گيانداران دكهت.
- 44- د. محمد الجوهري، رشدي صالح وفولكلور المصرى...، ص 401
- 45- د. نبيله ابراهيم، دراسات الشعبيه بين نظرية والتطبيق، ص 45.
- 46- همدان ژندهر، ل 204.
- 47- د. حصة سيد زيد الرفاعي، مآثورات الشعبيه...، ص 88.
- 48- محمد الجوهري، رشدي صالح...، ص 402
- 49- د. نبيله ابراهيم، دراسات الشعبيه بين نظرية والتطبيق، ص 45.
- 50- محمد الجوهري، رشدي صالح...، ص 402
- 51- د. نبيله ابراهيم، دراسات الشعبيه بين نظرية والتطبيق، ص 47.
- 52- يورى سو كولوف، فولكلور قضايه و تاريخه، ص 120.
- 53- همدان ژندهر، همدان لا پهر، ص 120.
- 4- همدان ژندهر، ل 123.
- 5- د. محمد الجوهري، نظرية علم الفولكلور، ص 34.
- 6- دورسون، نظريات فولكلور المعاصرة، ص 45.
- 7- د. نبيله ابراهيم، دراسات الشعبيه بين نظرية والتطبيق، ص 47.
- 8- د. احمد على مرسى، مقدمه فى الفولكلور، ص 205.
- 9- د. ريتشارد دورسون، نظريات فولكلور المعاصرة، ص 48.
- 10- د. احمد على مرسى، مقدمه فى الفولكلور، ص 206.
- 11- د. ريتشارد دورسون، نظريات فولكلور المعاصرة، ص 57.
- 12- الكزاندر هجرانى كراب، علم الفولكلور، ت: رشدي صالح، وزارة الثقافة دارالكتاب العربى، قاهرة، 1967، ص 43-44.
- 13- د. عبدالله جاسم، سروشتي دهروونزاني، گ: سايكولوژيا، (ژ 2)، 2005، ل 69.
- 14- د. عبدى حاجى، چه نند تيوره كين رهخنا نه ده يى، ج. حجي هاشم، ههولير، 2008، ل 39.
- 15- د. شكرى عزيز الماضى، فى النظرية الادب، دار المنتخب العربى، بيروت، ص 149.
- 16- نبيل راغب (د)، همدان ژندهر، ل 357.
- 17- وليم رايت، الاسطورة والادب، ت: صبار سعدون السعدون، دارالشؤون الثقافية العامة، بغداد، 1992، ص 35.
- a. گريا نوديب: زانايى نافدار فرويد نهف ناهف ژ نهفسانا گريشيا وهر گريته، كو گريته كا دهروونى يه، و ديتر نه وى زلامى يى حه ژ دهيكما خوبكهت، وكه رب ژ بايى خو راكدهت، نهفه گرييه بهراميدر گريا نهلكترا يه ل دهف ژني، گريا نهليكر: نهف گرييه ژ نهفسانا نهليكر هاتيه وهر گرتن، ناما زى ب گريدانا نهستيا كجى ب بايى فه و غيره وكه ربا كجى بو دهيكما خو.
- 18- ك. نلوف، ك. نوريس، ج. اوزبورن، موسوعه كامبريدج...، ص 271.
- 19- د. حصة سيد زيد الرفاعي، المآثورات الشعبيه بين نظرية والتاويل...، ص 91.
- 20- همدان ژندهر، ل 91.
- 21- شقان جرجيس عبدالرحمن، نهدرك وهر گهزين نهفسانى دچوار رومانين دهفهر ا بههديان دا، ناما ماستهري، كوليزا ناداب، زانكويا دهوك، دهوك، 2012، ل 12.
- 22- د. نادية عبدالحميد الدمرداش، د. علا توفيق ابراهيم، مدخل الى علم الفولكلور دراسة فى الرقص الشعبى، مطبعة صحوة، (٩)، 2007، ص 33
- 23- د. محمد الجوهري، نظرية علم الفولكلور، ص 150.
- 24- د. ريتشارد دورسون، نظريات الفولكلور الماصرة، ل 91.
- 25- د. حصة سيد زيد الرفاعي، ل 96
- 26- همدان ژندهر، ل 94
- 27- ك. نلوف، ك. نوريس، ج. اوزبورن، ص 271
- 28- د. حصة سيد زيد الرفاعي، ل 103.
- 29- د. نبيله ابراهيم، ل 77.
- 30- همدان ژندهر، ل 77.
- 31- د. حصة سيد زيد الرفاعي، ل 100.
- 32- د. ريتشارد دورسون، ل 90.
- 33- شقان جرجيس عبدالرحمن، نهدرك وهر گهزين نهفسانى...، ل 62.
- 34- د. ريتشارد دورسون، ل 91.
- 35- د. حصة سيد زيد الرفاعي، ل 104
- 36- شقان جرجيس عبدالرحمن، ل 50
- 37- هقال سليم تهيب، بونياتگهري درهخنا كورديدا (ژ دهستينكي ههتا سالا 2003)، چاپخانا حدى هاشم ، ههولير، 2006، ل 54.

